

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / C.J. de Ruijter

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **109**
C.J. de Ruijter
 Catechese op de groei

MEDITATIEF **113**
Jt. Janssen
 Jezus met de zweep

WANDELEN MET GOD **114**
C.J. de Ruijter
 'Hoe kan dat nu als er
 een God is?'

ACHTERGRONDEN **116**
A.L.Th. de Bruijne
 Groeien in Christus

KERK EN MUZIEK **121**
Ria Borkent
 Kerkgangers zijn
 kerkzangers

EVANGELISATIE EN ZENDING **126**
M.J.C. Blok
 Van hart tot hart

en verder...

Nieuw uitgekomen
 Boekbespreking
 Meegelezen
 Uit de kerken

CATECHESE OP DE GROEI

Hoe doeltreffend is onze catechisatie? Vormt de geloofsbelijdenis een goede afsluiting van dat onderwijs? In maart van dit jaar vroeg ik in een paar artikelen aandacht voor zulke vragen rond de catechese. In juli kwam ik er ook al een keer op terug in verband met enkele reacties die ik kreeg. Inmiddels lijkt een nieuwe gespreksronde begonnen. In de kerkbode van het Noorden heeft ds, T.S. Huttenga een serie artikelen gewijd aan de kwestie. Artikelen waar ik erg blij mee ben. Hij neemt de vragen die gesteld zijn serieus. En probeert kritisch doordenkend een weg te wijzen. Dat is de manier waarop we verder kunnen komen. In dit artikel ga ik nog kort in op twee punten die hij speciaal noemt. In de eerste plaats bespreekt hij de vraag of we mensen op jongere leeftijd toegang tot het avondmaal moeten verlenen. In de tweede plaats gaat hij in op de voortgezette catechese die ik had voorgesteld

Jong aan het avondmaal?

Is openbare geloofsbelijdenis die toegang geeft tot het **Heilig Avondmaal** een goede afsluiting van de **catechese**? Dat was eigenlijk de inzet van mijn artikelen in maart. Als de afsluiting van catechisatie en de toegang tot het avondmaal aan elkaar gekoppeld worden, leidt dat vaak tot uitstel van belijdenis doen. In **dat** verband **verwees** ik naar de praktijk van de Reformatie. Toen mochten kinderen **veel** eerder avondmaal vieren. En tegelijk ging de catechisatie daarna nog verder. Vragenderwijs stelde ik aan de orde, of we van die praktijk niet veel konden leren.

Ds. Huttenga erkent het probleem,

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE.

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,

DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN.

PROF. DR. C.J. OE RUIJTER,

DS. A. DE SMOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. G.J. HAAK,

J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,

DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265 AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan: De Reformatie, Postbus 24.8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,

Postrekening 406040 t.n.v.,

De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

maar jong avondmaal vieren vindt hij toch geen oplossing. Daarvoor wijst hij op **twee** dingen. In de eerste plaats benadrukt hij het onderscheid tussen doop en avondmaal. De doop onderga je, bij het avondmaal ben je zelf ook actief. Dat betekent dat het avondmaal ook echt een symbolische daad is waardoor je belijdt dat je je geluk bij Jezus **Christus** zoekt.

Daarnaast is de viering van het avondmaal een sterke **uitdrukking van de kerkelijke eenheid**. Samen aan tafel is samen **kerk** zijn.

Avondmaal en kerkkeus horen bij elkaar.

Vanwege deze twee dingen ziet Huttenga het niet zo zitten om jong avondmaal te vieren. Hij denkt dat 16- en 17-jarigen er nog niet aan toe zijn om voor **hun** verdere leven te belijden dat ze **hun** geluk bij Jezus Christus zoeken. En zelfs als dat wel zo is, dan is m'n tiener zeker nog niet aan een bewuste kerkkeus toe.

Twee ontwikkelingen

Ik **denk**, dat Huttenga twee dingen noemt die zich inderdaad op die manier in ons kerkelijk leven ontwikkeld hebben. Als je van die twee ontwikkelingen uitgaat, **zul** je **niet** gauw jongeren aan het avondmaal toelaten. Maar ik **vraag** me af of in zulke ontwikkelingen soms ook niet iets eenzijdigs zit.

Ik denk, dat inderdaad veel 16- of 17-jarigen er nog niet aan toe zijn dat zij al voor **hun** hele **leven** belijden dat zij **hun** geluk bij Jezus Christus zoeken. Maar laten **we** dan wel zo eerlijk zijn te bekennen dat veel 18- en 19-jarigen **na** hun belijdenis tot de conclusie komen dat **ook** zij er nog niet **aan** toe waren.

Ik had er **ook** voor **gepleit om een** duidelijk onderscheid te zien in de manier waarop je voor je belijdenis staat: **Eerst** je **toevertrouwen** aan de kerk en haar leer (dat is dus de **leerlingsituatie**), later **instemmen** met de leer (volwassenen), en daarnaast **ook** het verdedigen van de leer (dat

geldt dan vooral voor ambtsdragers).

Ik denk, dat je bij het avondmaal niet alleen onze activiteit moet zien. Je moet de andere **kant** ook benadrukken. **Aan** die tafel komt God naar je toe met Zijn **vergeven-de liefde**. **Christus** reikt je Zijn lichaam **aan** en zegt: 'Hiervan mag je leven. Hiervan moet je het ook hebben'. Als je daar jong mee begint, **kun** je de jongeren van de kerk **langzamerhand** ook in dat andere aspect laten groeien: aangaan is ook belijdenis doen van je geloof. Maar in die geloofsbelijdenis **zul** je inderdaad moeten groeien.

Hel mijn schrijven was daar juist op gericht. Het probleem dat ik signaleerde was onder **meer**, dat **we** misschien wel veel te veel ervan **uitgaan**, dat belijdenis doen en aan het avondmaal gaan de afsluiting van **een** bepaald groeiproces markeert.

En dat geldt natuurlijk ook voor dat tweede punt dat **Huttenga** noemt. Inderdaad kun je niet **verwachten** dat een **16-jarige** aan **een** bewuste kerkkeus toe is. Maar opnieuw zeg ik: Veel **jongeren** die **belijdenis** doen, komen vaak jaren daarna pas aan een bewuste kerkkeus toe. Dat was juist één van de problemen die ik aansneed: dat belijdenis doen en **een** bewuste **kerkkeus** doen uit elkaar aan het groeien zijn.

Ik voel dus **best** wel **aan** dat **Huttenga** vanuit de bij **ons** gegroeide ontwikkelingen niet gewonnen is **voor** jong avondmaal vieren. **Maar** ik denk, dat je daarmee nu juist het belijdenis-doen als een bepaalde afsluiting hanteert. Mijn schrijven **was** er juist op gericht om het groeielement in de catechese (en het hele jongerenbeleid) meer **plaats** te geven.

Vragen rond het avondmaal

In dit verband wil ik **toch** nog een keer ingaan **op** de plaats van **jongeren** in de avondmaalsdienst. Ik heb eerder al **benadrukt** dat de **avondmaalsdiensten** Liturgisch voor **jon-**

geren vaak teleurstellend zijn. Er is in zo'n dienst geen echte plek voor hen. Op een liturgisch belangrijk moment wordt de afstand benadrukt. Zij 'mogen' nog niet. Maar wat doen zij dan eigenlijk in zo'n dienst? De **avondmaalsdienst** duurt toch vaak al extra lang en zij worden vaak nauwelijks aangesproken. Vanuit hun doop gezien heeft de Here **een** plaats aan die tafel voor hen gereserveerd. Maar het komt in **zo'n** dienst nauwelijks tot uitdrukking. Omdat er **zo'n enorme** nadruk ligt op hun **geloofskeus** (de symbolische daad). Maar als de uitnodiging meer **nadruk** zou krijgen (dat is toch het gemeenschappelijke in doop en avondmaal, dat God ons **roept** tot Zijn heil?), **zouden** ze veel **meer** betrokken worden bij het leven van de gemeente.

Als er op dat moment voor hen een plaats aan tafel zou zijn, zou je ook voorwaarden scheppen waardoor ze van binnenuit naar een **kerkkeus** **toegroeien**. Een kerk die haar zorg voor jongeren zo tastbaar mogelijk **vormgeeft**, motiveert **juist** op die **manier** tot een betrokken **kerkkeus**. Tegelijk besef ik dat hier meer **vragen** aan vast zitten. **Toen** ik deze gedachten met een stel studenten besprak, was hun unanieme reactie: Dan moet eerst de **viering** van het avondmaal eens wat feestelijker worden. Anders hebben die **jongeren** helemaal **geen** behoefte aan **avondmaalsviering**. En een dominee, die reageerde op mijn artikelen, schreef dat zijn **belijdeniscatechisanten** nauwelijks enige **begeerte** vertonen om **toegang** tot het avondmaal te krijgen. Zij **merken** bij hun **ouders** weinig expressie **van de geloofservaring rond de viering**. En bovendien heeft de viering in de **kerk** een zeer geringe uitstraling. Maar dit zijn vragen die apart aandacht verdienen!

De praktijk van de Reformatie

Het **was** niet voor niets dat ik verwees naar de praktijk van de Reformatie. **Toen** gingen kinderen ook

veel jonger aan tafel. Ds. **Huttenga** vindt dat **niet** zo'n **sterk** argument. Hij zegt: Dat **was** in die tijd al zo revolutionair dat **ze** nauwelijks verder durfden gaan. In de Roomse **kerk** had je **geen** persoonlijk geloof **nodig** om aan de mis deel te nemen. **Dus** konden kinderen al heel **jong** aangaan. **Het** **was** al zo'n stap om die leeftijd te verhogen, dat de reformatoren niet **aan een** nog hogere leeftijd durfden te denken. En bovendien waren **kinderen** in die tijd eerder rijp.

Ik vind dit op zich wel belangrijke argumenten waar ik naar luisteren wil. **Voor**al die rijpheid lijkt een **belangrijk** verschil te zijn. Ik hoop in een later **stadium** daar op **terug** te komen, omdat ik me eerst nog wat grondiger wil oriënteren op de psychologische aspecten die daaraan vastzitten.

Maar ik vind dat er toch nog wel een belangrijk punt **ontbreekt** in de argumenten van Huttenga: **Dat** jongeren sinds de Reformatie al **vroeg** aan het avondmaal werden toegelaten, kwam voort uit een instelling die al veel langer op heel veel **plaatsen** in **Europa** bekend **was**. In diverse landen waren **voor-reformatische stromingen** op gang **gekomen** waarin men opnieuw teruggreep op het **gebruik** van de zogenaamde 'confirmatie'. in dat **kader** viel dan de belijdenissen de toegang tot het avondmaal. De confirmatie **was** een plechtigheid waarin jonge leden van de kerk min of meer officieel 'bevestigd' werden in hun lidmaatschap van de kerk. Vanouds was dat op heel jonge leeftijd **gebeurd**. **Maar** voorafgaand aan & Reformatie blies men dit gebruik nieuw leven in. Je zou **kunnen** zeggen dat er twee elementen in ieder geval belangrijk in **zijn**. **Allereerst** krijgen jongeren in de kerk hun **eigen** plaats en worden zij serieus **genomen** en verantwoordelijk gesteld. In de tweede plaats is er een ruimte geschapen, waarin zij verder kunnen **groeien** in hun geloofskeus. **Toen** de reformatoren jongeren op vroege leeftijd aan het **avondmaal** lieten gaan, was er op

veel plaatsen al meer dan honderd jaar ervaring **met** dit gebruik. Met andere woorden: de waarde van die **confirmatie** was gebleken. Persoonlijk denk ik, dat we bij het nadenken over de catechese ander ons, veel **winst** zouden kunnen boeken **door ons** opnieuw **bezig** te houden met de achtergronden van de confirmatie. De **twee elementen** die hier noem, zijn **m.i.** **juist** voor een **goed** jeugdbeleid in de kerk heel belangrijk!

Voortgezette catechese?

In de **tweede** plaats gaat **Huttenga** in op de kwestie van de voortgezette catechese. Ik had **voorgesteld** de catechisatie **niet** af te sluiten bij de belijdenis, maar juist verder te gaan. Ds. Huttenga vindt dat niet **zo'n** goed idee. Dat riekt hem **k-**veel naar 'meer van hetzelfde'. Hij vindt dat je op de leeftijd van 19 jaar zo ongeveer moet stoppen. Dan hebben de jongeren (inclusief de uren **godsdienst** in het middelbaar onderwijs) **zoveel** **onderwijs** gehad, dat het **welletjes** moet zijn. Tegelijk erkent **Huttenga**, dat er wel een probleem is. Veel **jongeren** hebben zich de **leer** van de **kerk** **vaak** op belangrijke punten nog niet eigen gemaakt.' En er blijven veel vragen **over** waarover doorgespraakt moet worden. Hij pleit **dan ook** voor **bepaalde** vormen van nascholing (**cursussen** voor belijdende leden, gespreksgroepen met studenten enz.). Ik denk dat wij op dit punt **dan ook** heel dicht bij **elkaar** zitten in **onze** visie. Als ik pleit voor **voortgezette catechese**, is dat **niet** om meer van hetzelfde aan te bieden. Liever **niet**. Er is inderdaad niets **w** demotiverend, **als** **wanneer** je een paar jaar moet meedraaien in een catechese-programma dat je ai kent. Dan haak je af.

Huttenga en ik vinden elkaar in de noodzaak van nascholing. Dat er **blinde** vlekken zijn, **staat** **vast**. Dat er **doorgesproken** moet **worden**, evenzeer. Dat was juist het probleem dat ik **aansneed**. Bepaalde onderwerpen **komen** in de gewone

catechisatie al wel aan bod, maar kunnen daar nog te weinig worden uitgediept. Een voorbeeld is de leer van Gods verkiezing. Huttenga zegt: dat onderwerp kun je best al vroeg aan de orde stellen. Ik ben het daarmee eens. Maar ik zeg erbij: Dat is nou typisch een onderwerp dat je later steeds verder moet uitdiepen. Als dat niet gebeurt, blijft het een vreemd element in je geloofskennis. Met het ouder worden zie je nl. de vragen van de jongeren dieper worden. En als je daarbij bent, heb je de gelegenheid om cyclisch verder te werken, tot je bij de jongeren een echte feeling kunt bewerken voor de actieradius van de Dordtse Leerregels.

Er blijkt bij veel jongeren ook veel behoefte om door te spreken over vragen waar ze tegenaan lopen. Er is soms zelfs een honger waar te nemen om onder goede leiding bezig te zijn met geloofsvragen, en dat tegen de achtergrond van hun eigen levenssituatie. Maar vaak kan de kerk op dit punt nauwelijks iets aanbieden.

Vandaar mijn pleidooi voor voortgezette catechese. Niet om nog een paar jaar in hetzelfde programma mee te draaien. Maar om een structurele catechetische begeleiding te geven aan jongeren in een kwetsbare fase waarin zij voor beslissende keuzes staan.

Op deze manier komt dat element, dat ik hierboven noemde, terug: Jongeren krijgen gelegenheid om te groeien in hun geloofskeus. En met het toenemen in hun kennis van de leer van de kerk, zal ook hun keuze voor de kerk duidelijker kunnen worden.

Ik heb dat doorgaande leerproces 'voortgaande catechese' genoemd. Dat was om te benadrukken dat je met je geloofsbelijdenis geen gediplomeerd gelovige bent, of zo iets. We blijven lerende gemeente. Of misschien moeten we dat wel bewuster willen worden. Ik begrijp van Huttenga, dat hij dat maar de leerproces een plek wil gunnen, als het maar niet meer van hetzelfde biedt. Ik ben blij, dat we op dit

punt elkaar vinden. He ja het dan verder noemt is mij om het even.

Catechese als groeiplek

In het bovenstaande heb ik een paar keer benadrukt, dat groei een belangrijk element in de catechese moet zijn. Dat was een van de redenen waarom ik op de Schooldag, in het kader van het thema 'geloofsgroei', aandacht vroeg voor de catechese (zie het artikel van de vorige week). Daarmee wil ik benadrukken, dat we bij catechese nooit van een echte afsluiting kunnen maken. Er blijft altijd een perspectief op verdere groei.

Overigens wordt daarmee de gemeente zelf ook in veel bredere zin verantwoordelijk voor de catechese. Als we echt een lerende gemeente willen zijn, valt er nog wel heel wat door te denken over de plaats die jongeren in de gemeente innemen. Dat is geen zaak die we alleen de dominee op de 'gewone' catechisatie moeten laten opknappen. Er is behoefte aan een duidelijke groeiplek in de gemeente. Als die echt functioneert, zal dat jongeren helpen om hun eigen plaats in de kerk te vinden. En in het verlengde daarvan zal de gemeenschap der heiligen zich zo kunnen verdiepen. Ook in dat opzicht valt er nog veel groei te verwachten.

¹ Opvallend vond ik een passage over de belijdenisgeschriften in Huttenga's artikel. Ik had geschreven dat de eerste belijdenisvraag uit het formulier (over 'de leer die in de kerk alhier geleerd wordt') in onze kerken vaak wordt uitgelegd als instemming met de Drie Formulieren van Enigheid. Ik moet ook zeggen dat ik in ben opgevoed. Voor mezelf ben ik langzamerhand toegesloegen naar de mening dat je die instemming van een 18-jarige niet vragen kunt.

Huttenga gaat hier heel genuanceerd op in. Hij vindt eigenlijk dat ik die eerste belijdenisvraag nog een beetje te zwaar aanzet. Onder verwijzing naar publicaties van J.A. Wiskerke, stelt hij dat die vraag gaat om instemming met de zaken van de belijdenis. De belijdenis-catechisant onderschrijft niet een document. (...) Hij stemt in met de leer die ook aan hem wordt geleerd. Dat leren gebeurt in & kerk met name mondeling. Persoonlijk vind ik dit een heel zuivere en ook ontspannen benadering. Maar ik zeg er wel bij, dat er onder ons ook heel anders

over deze dingen gedacht wordt. Ik heb op mijn schrijven over de eerste belijdenisvraag ook bezorgde, verontruste en zelfs boze reacties gekregen. En blijkens de ervaringen van nogal wat belijdenis-catechisanten kun je dom je ouderling of dominee heel snel aansproken worden op het 'ja' tegen de belijdenisgeschriften. Kennelijk is er ook van kerkenraad tot kerkenraad nogal wat verschil in benadering. Ik denk dat m'n verschil ons niet koud kan laten. Want intussen blijft het wel belangrijk, dat er in ieder geval een duidelijke kennis van de confessie bewaard blijft in de kerk. Wij zijn een belijdeniskerk en willen dat toch ook blijven. Dan zullen we juist op dit punt elkaar goed moeten begrijpen en kunnen vinden!

M meditatief

En Hij maakte een zweep van touw en dreef allen uit de tempel...

Johannes 2,15

Onoprecht

Het is tijdens het **pascha**. Voor de 'tempelwisselkantoren' – blijkbaar niet meer dan simpele tafels vol **geld met een mannetje erachter** – staan de rijen. Ze moeten de goede munt hebben **om** de tempelbelasting te kunnen betalen. Daar dichtbij tiert de veehandel welig. **Eenieder** kan in het tempelcomplex terecht. **De markt** vindt plaats binnen de muren. Het gemak dient de mens, **ook** de pelgrim. Het **maakt** Jezus verontwaardigd. Het huis van **zijn Vader** is een verkoophuis geworden.¹ De **HERE** heeft niets tegen eerlijke handel. En **ook offerdieren moeten worden betaald**. Maar in **Gods huis** op het feest van de bevrijding door Hem – **pascha** is herinnering aan de uittocht uit Egypte – zaken doen en **daaraan vooral denken, brengt de eerbied in gevaar**. Dit is onoprechtheid in **Gods** huis: het **draait** niet om de **HERE**.

Jezus mag

De Here Jezus grijpt in. Touwtjes genoeg. De dieren jaagt Hij de poort uit, de **handelaren** gaan er op een holletje achteraan. Wisselaars graaien vlug de munten **van** tussen de stenen en **maken** dat **ze wegkomen**.

Is het **geestig**? Mooi dat Jezus die **schijnvrome zakkenvullers** zo aanpakt? Is het fascinerend? Waarom lieten ze **Hem** begaan? Hoe kwaad moet Hij wel niet **gekeken** hebben?

Je kunt er van alles van vinden, maar één vraag laat zich niet onderdrukken; **mag** Jezus zo ingrijpen? Het recht in eigen hand nemen? Ja, Jezus **mag** wat niemand anders mag. Luister goed naar zijn argument: **het huis van zijn Vader wordt misbruikt voor de handel**. Ook aan de **zweep herkennen** we zijn heerlijkheid, een heerlijkheid als van de eniggeborene van de Vader, vol van **genade en waarheid**² Hij neemt het voor zijn Vader op.

Echte Jezus

Sommige mensen hebben moeite met de God van de Bijbel. Ze kunnen niet accepteren dat Hij streng kan zijn, oordeelt en straft. Met me het Oude Testament spreekt hen niet aan. Bij die God kunnen ze zich moeilijk veilig voelen. Eerder zijn ze geneigd Hem te veroordelen.

Ze geven de voorkeur aan Jezus, bij wie volgens hen al deze 'nare' dingen geen rol spelen. Hij staat te boek als mild, geduldig en liefde-

Op deze manier mag je Jezus en zijn Vader niet tegen elkaar uitspelen. Ook Jezus kan niet-vriendelijk zijn. De zweep past in zijn hand. Wie bij de naam Jezus alleen aan liefde denkt ziet heel wat gegevens uit de Bijbel over het hoofd. Hij is straks de rechter. Het oordeel is aan de Zoon gegeven.⁴ God de HERE durft dat gerust aan Hem toe te vertrouwen.

Uit Gods nabijheid zal Hij allen verwijderen die geweigerd hebben Hem oprecht te dienen. Zoals toen de kooplieden en de wisselaars. Die zeiden, denk ik, dat ze het allemaal voor de HERE deden. Als zulke dingen tenminste nog ter

sprake kwamen. Maar Jezus heeft Zich nog nooit door de schone schijn laten bedriegen. Het oordeel is bij Hem in goede handen. Want Hij neemt het in de redding van zwakke gelovigen én de veroordeling van 'dienstweigeraars' op voor zijn Vader. Zó is Jezus. Echt de Zoon van zijn Vader.

¹ Joh. 2,16

² Joh. 1,14

³ Marcion heeft altijd aanhangers, onder wie velen die zijn naam niet kennen.

⁴ Joh. 5,27

'HOE KAN DAT NU ALS ER EEN GOD IS?'

C.J. de Ruijter

Wandelen met God

De vraag overvalt je telkens weer. Het lijden is niet van de lucht. Nu is dat nooit het geval geweest. Ook vroeger niet. Maar onze media vergrofen alles uit. Tot we in detail gezien hebben wat er gebeurd is,

Maar daarmee komt de vraag steeds dringender op je af. Je kunt geen journaal aanzetten, of er is weer een vliegcramp. Of een man die kinderen beschadigt voor hun hele leven. Of een gewapend conflict. Of een bomaanslag. Of een flatgebouw dat ingestort is. Hoe kan dat nu als er een God is? Waar komt zulk kwaad vandaan?

Een vraag die boven deze ellende uitwijst

Het is ook wel belangrijk om over zo'n vraag goed na te denken. Als je dat niet doet, blijft het probleem namelijk hangen in je gedachten. Want je zet wel elke avond dat journaal aan. En elke avond is er wel iets verschrikkelijks aan de hand. Maar er is nooit iemand die daar de naam van God bij noemt. En zo kan al die ellende je afstompen. Op het laatst kijk je nergens meer van op.

(Tussen haakjes: daarom alleen al is het goed om ook eens een poosje niet dat journaal aan te zetten. Of b.v. één keer per week dat halfuurtje & tv uit te laten en samen & Bijbel te lezen in je gezin.)

Een afgestompt mens maakt er geen punt meer van. Dan kun je de zin van het leven toch niet ontdekken. En je blijft opgesloten in dit

absurde bestaan. Deze vraag wijst tenminste nog boven de ellende uit. Er is toch een God in de hemel? Die God bestuurt toch alle dingen? Hoe kan het dan dat deze wereld, en soms mijn eigen leven, zo geteisterd wordt door het kwaad?

Vraag 6

Wij zijn niet de eersten die vragen waar het kwaad vandaan komt. De kerk heeft daar eerder over nagedacht. En daar ook een antwoord op geformuleerd. Die vraag is één van de eerste die op catechisatie aan bod komt. Vraag zes van de Heidelbergse Catechismus: Heeft God de mens zo slecht en verkeerd geschapen? Daar heb je de vraag: Waar komt het kwaad vandaan? Komt het soms van God? Ik heb dat vroeger vaak een beetje een genante vraag gevonden. Ik

ben opgevoed in het sterke besef, dat wat God doet goed is. Dat stond eigenlijk altijd voorop. Alleen de gedachte al, dat het kwaad bij God vandaan zou komen!! En zo hoorde ik in die vraag soms iets van kritiek. Ja, soms kom er iets van een afscheid in doorklinken. Als je het kwaad aan God toeschrijft, dan stort mijn hele wereld eigenlijk in elkaar. Dan weet ik niet meer waar ik aan toe ben. En soms gebeurde het later dat een catechisant dat ook wel eens zei: Wat een onbehoorlijke vraag. Als de God van Genesis 1 en 2 kent, dan is dat toch geen vraag!

Een opstandige vraag

Maar soms kan die vraag opeens heel anders klinken. Soms lijkt de God van Genesis 1 heel ver weg. Soms kun je zo ingesloten worden door het kwaad. & je geen contact meer hebt met dat paradijselijke verhaal. En dan kan het zomaar de vraag worden van een opstandig hart.

Ik denk dan aan Job. Wat is zijn leven vermorzeld door de slagen die neerkwamen op zijn huis, zijn gezin, zijn leven. En eerst kan hij dat nog verwerken met de Here. Maar dan slingert hij zijn aanklacht naar de hemel: Waarom geeft u ellendigen het licht, het leven aan hen die bitter bedroefd zijn? (Job 3 : 20) Job worstelt met de vraag: heeft God het kwaad op zijn rekening staan? Daar is vraag zes de bloedwarme vraag geworden van een mens die het niet meer aankan.

Een plek van rust

Waar moet je heen met zo'n opstan-

dig hart? Kun je zo iemand duidelijk maken dat God de goede God is, die het kwade niet op zijn rekening heeft staan? Kun je zo iemand bewijzen dat God de aarde goed heeft geschapen? Kun je zo iemand tot de erkenning brengen dat het kwaad bij ons vandaan komt? Dat gaat allemaal niet in één keer. Want je hart is verstrikt in vragen waar je niet bovenuit kunt kijken. Belangrijker is, dat je met zo'n opstandig hart een plek vindt waar je rust krijgt om echt te zien wie God is. Zo'n plek is er. Die plek is er op Golgotha. Als er één plek is waar je God leert kennen, dan daar. Natuurlijk, je leert God ook kennen in de majesteit van de natuur die Hij gemaakt heeft. Je kunt genieten van de warme kleuren van een herfstblad, van de majesteit van een bergmassief. En misschien gaat je hart dan wel open voor zijn scheppende macht. 'Dit kan God alleen maar.'

Maar je hart wordt weer onrustig als je een mens ziet sterven in de kracht van zijn leven. Je hart wordt opstandig als je ziet hoe een mens een aanslag pleegt op het leven van anderen. 'Hoe kan dit nu als er een God is?'

Er is een plek waar je de rust vindt om het antwoord op die vraag te zoeken. Als er één plek is waar je God leert kennen, dan is dat Golgotha. Daar kijk je God regelrecht in het hart. Daar zie je wie Hij is. Daar leer je Hem kennen waar Hij alles geeft,

En dat moet je vasthouden. Dan kun je heel wat vragen aan. Want reken erop & dat die wel blijven komen, die vragen. Kijk s dringen ze zich onstuimig aan je op. Maar keer dan altijd terug naar die plek waar Hij rust geeft.

Een vraag vol verstandhouding

Vanuit het kruis kun je ook die vraag aan die zoekt naar de bron van het kwaad. Komt het van God vandaan? Heeft God de mens zo

slecht en verkeerd geschapen? De kerk durft veel aan als ze in haar onderwijs zo'n vraag stelt aan de kinderen. Maar je mag er dan ook een diepe verstandhouding in horen doorklinken: Wij weten wel waar we het over hebben, niet-waar? Wij kennen God toch zeker beter? Want wij beginnen altijd weer bij Hem die ons gekucht heeft uit alle macht van de duivel.

W.L. de Graaff

Nieuw uitgekomen

Drugsbeleid, door drs. J.W. Dolkamp en Hoger onderwijs op orde, door mr. R.T. Bos e.a., zijn twee uitgaven van de Marnix van St. Aldegondestichting. De prijzen zijn respectievelijk f 7,90 (36 blz.) en f 11,90 (60 blz.).

Vervloeking in de Bijbel, een uitgave waarin verschillende vormen van vervloeking besproken worden, zowel die mensen uitspreken over zichzelf, hun naasten of over God, als die God uitspreekt over mensen. De auteur is dr. B. Maarsingh. Buijten & Schipperheijn, f 24,90 (152 blz.).

Het laatste oordeel en andere verhalen, aan het papier toevertrouwd door M.R. van den Berg. Kok Voorhoeve, f 24,50 (126 blz.).

Leve de kerk, een bundel met 123 ideeën voor de kerk, Gem van Wijk (red.). Het is een uitgave van Kok Kampen en de NCRV, f 12,50 (96 blz.).

Gebed, de geestelijke ademhaling van de christen! David Maasbach (voorganger in het Capitol Evangelie Centrum te Den Haag) schreef dit boekje. Gazon Uitgeverij, f 11,50 (136 blz.).

Enkele gedichtenbundels:

In de holte van Zijn hand, Anne van der Zee. Drukkerij Bredewold, f 15,00 (31 blz.).

Gefeliciteerd met je keus voor God, Lenze L. Bouwers. Kok Voorhoeve, f 13,90 (30 blz.).

Waar je veilig bent, M. Koffeman-Zijl. Kok Kampen, f 16,00 (48 blz.).

Achtergronden

De broeders Kamsteeg, De Ruiters en Smit schreven in *De Reformatie* drie artikelen over de betekenis van Romeinen 7 voor onze levensheiliging. In het vorige artikel ging ik met hen in gesprek over de uitleg van dat hoofdstuk zelf. Ik uitte kritiek op hun visie dat oude mens en nieuwe mens elkaar telkens aflossen als twee fasen in je leven. Ze zijn allebei tegelijk actueel. Nu wil ik wat breder doorpraten over de heiliging van je leven.

Peptalk

Op een belangrijk punt zijn we het met elkaar eens. Christus' genade zorgt voor merkbare verandering van je leven. Als je de Mans opmaakt van een dag uit je leven is het geestelijk ongezond als je alleen maar opmerkt hoeveel zonde a weer was en daarvoor vergeving vraagt. 'Normaal' is dat je ook kunt danken voor wat de Geest van Christus in je wilde doen. In de Dordtse Leerregels zeggen we zelfs dat je Gods werk in je leven mag opmerken 'met een geestelijke blijdschap en een heilig genot'. Al kan ik dat niet met cijfers staven. Ik heb ook de indruk dat dit dankbare opmerken van de vrucht van de Geest bij ons niet zo ontwikkeld is. Zijn we er niet sterker in om aan de kaak te stellen wat niet goed is, dan om te genieten van wat wel goed is? Paulus begint haast elke brief met danken voor wat God in een gemeente doet. Toen ik eens een preek maakte over zo'n gedeelte en daarbij goede werken noemde die God gaf in onze gemeente, zei iemand: zulke 'peptalk' horen we niet vaak.

Dat zegt niet alleen iets over 'ons' in het algemeen, maar hield mij zelf ook een spiegel voor. In dit verband signaleer ik dat volgens mij de broeders aan dit gevaar ook niet altijd ontkomen. Veel mensen zijn minder ontvankelijk voor hun pleidooi voor geestelijke groei en daadwerkelijke levensheiliging om- & ze er een verborgen verwijt in voelen: 'wij geloven kennelijk niet goed genoeg'. Ook al bedoel je dat niet, je treft zomaar een aanklagende toon.

Winning mood

Al ben ik het dus met de broeders eens dat er bij het normale christelijke leven merkbare groei in heiliging hoort, toch ervaar ik op dit punt ook een verschil met hen. Zij spreken over de praktijk van dat nieuwe leven op een overwinningstoon. Ik ben 'dood' in Christus en dus is in beginsel elke zonde in mij te doden. Ik ben 'levend' in Hem en dus ligt in beginsel heel het nieuwe leven binnen mijn bereik. Dat dit in de praktijk nog niet zo is, komt alleen door mijn onvolkomen geloof, waardoor ik het vaak toch

weer zelf wil doen. Maar hoe meer geloofsovergave, des te meer wint mijn nieuwe leven. Het normale christelijke leven is in de 'winning mood', een juichende overwinnende stemming.

Volgens mij spreekt de Bijbel meer in de toonzetting van strijd. Je bent in Christus meer dan overwinnaar (Rom. 8 : 38), maar feitelijk ontplooit de zonde nog veel kracht. Ik ben bang dat de broeders die strijd tussen oud en nieuw te weinig in nadrukken en zo een 'idealistische' verwachting scheppen van de groei in heiliging. Ik zie dat in verband met het punt waarop ik de vorige keer kritiek had: de kennis van je oude ik is niet echt actueel op die momenten dat je jezelf in het geloof een nieuwe mens in Christus weet. Als oude en nieuwe mens elkaar opvolgen in een 'twee-fasen-structuur', kleurt de ootmoedige kennis van je oude mens te weinig de toon waarop je spreekt over de praktijk van het nieuwe leven.

Bescheidener

Volgens mij houdt de Bijbel ons bescheidener als het gaat om de groei van het nieuwe leven. Ik wil dat laten zien met behulp van de volgende punten:

1. de plaats van Christus in je groei in heiliging;
2. de eenheid én het verschil tussen rechtvaardiging en heiliging;
3. het karakter van de tijd tot de terugkomst van Jezus;
4. het beeld van het 'normale' christelijke leven in de gemeenten, waarmee we in het Nieuwe Testament kennismaken.

Met wat ik over die punten opmerk wil ik niet suggereren dat het zicht van de broeders erop helemaal an-

ders zou zijn **dan wat** ik stel, ai zal ik **op** bepaalde **opmerkingen** van hen kritiek hebben. Maar mijn **intentie** is omgekeerd: deze punten **wouden** bij hen **meer moeten** doorwerken. Daar zou hun **pleidooi** voor geestelijke groei **realistischer van worden**.

De plaats van Christus

Uit Hem en naar Hem

De broeders noemen je geloofsrelatie met Christus ook voor je heiliging beslissend. Het is niet zo dat Christus jou vrijspraak van je zonde geeft en dat jij nu op jouw beurt **uit dankbaarheid** heilig moet leven. Christus geeft je ook dat **heilige** leven. Dat is voluit bijbels. Toch kun je zelfs bij dit accent de plaats van Christus in de heiliging nog te beperkt zien.

Want Jezus is niet alleen de bron van je heiliging, maar ook het doel ervan. Heiliging ontstaat niet alleen **uit Christus**, maar heiliging **béstaat** ook **alleen** als een werkelijkheid 'in Hem'. De Geest die ons heiligt, zoekt de eer van Christus in ons (Joh. 16 : 14). De Bijbel zegt niet alleen: ik krijg mijn heiliging van Christus, maar ook: Hij is mijn heiliging (1 Kor. 1 : 30). Ik krijg mijn nieuwe leven niet maar van Hem: Hij is mijn leven (Fil. 1 : 23). Hij leeft in mij (Gal. 2 : 20). Groeien in heiliging is **groeien uit Christus**, maar **tegelijk naar Christus** toe groeien (Ef. 4 : 15, 16). Paulus spreekt over 'wandelen in Christus'. En over 'opgebouwd worden in Hem' (Col. 2 : 6, 7). Christus is namelijk de laatste Adam is, de **nieuwe mens**. Niemand kan voortaan mens zijn los van Hem. Alles wat ik door Gods genade mag worden, blijf ik **eeuwig** 'in Christus'. Als dit niet doorwerkt, wil je je heiliging misschien wel helemaal van Christus ontvangen, maar als een 'los cadeau'. Weliswaar gegroeid uit Christus wordt je heiliging vervolgens een **eigen** werkelijkheid in **jouw** leven. Als dit wel doorwerkt, spreek je anders over het **doden** van je zonden en je **groeit** in het

goede. Dat wordt nooit een stukje 'geboekt resultaat', dat in **mijzelf** bestaat. Maar het komt **mee**, als ik altijd mijn leven buiten mezelf in Jezus Christus blijf zoeken.

Om Hem te kennen

Daarom meet je 'groeit' ook niet af aan het aantal zonden dat je hebt 'gedood', en aan de mate waarin je **dankzij Christus** 'heilig', 'heiliger' of 'allerheiligst' geworden bent. Paulus spreekt opvallend over het doel waarnaar hij jaagt. Zijn streven blijft 'Christus winnen', 'Hem kennen en za de **kracht** van zijn opstanding'. Wat Hij al had, is **tegelijk zijn** doel. Met Christus begint en eindigt je leven. De prijs aan de **finish is gelijk aan het geschenk** dat je meekrijgt bij het startschot: **Gods roeping in Christus Jezus** (Fil. 3 : 8, 10, 14).

Daarom is het de **vraag wat** je aandacht vangt als je spreekt over **geestelijke groei**: voortgaande heiliging (met Christus als **h**). **Op Christus zelf** (met voortgaande heiliging als meekomend). Dat lijkt een klein verschil, maar heeft toch gevolgen. Hierop zit het, denk ik, vast als sommigen zich door het spreken van de broeders up **zichzelf terug** geworpen voelen: De broeders vinden dat moeilijk voorstelbaar: je krijgt juist alles van Christus! Maar onbedoeld laten zij je oog daarbij van Christus telkens naar jezelf gaan en voel je toch een eis gesteld aan de kwaliteit van **jouw geloof**. Bijbels is, dat je oog telkens van jezelf naar Christus gaat.

Aan het eind van je leven ben je als het goed is 'geestelijk gegroeid'. Die groei zal niet zijn dat je allerlei resultaten aanvoert die je dankzij Christus hebt behaald op het 'gebied' van je heiliging (een **uitdrukking** van de broeders). Die zijn er wel, en als jeeven 'onverstandig' wilt zijn (vgl. 2 Kor. 12 : 11) kun je er apart naar kijken en in 'roemen'. Maar je groei is dat je nog steeds en tegelijk intenser in **Hém roemt**, die **alles voor** je is. 'Ik heb het geloof behouden en zijn ver-

schijning liefgehad', zegt Paulus aan het eind van zijn leven (2 Tim. 4 : 7). Geestelijke groei is groei in het kennen van Christus.

2. Rechtvaardiging en heiliging: één

Op elkaar betrokken

Nu kom ik terug op mijn moeite met het spreken van de broeders over oude en nieuwe mens. Als die elkaar opvolgen in een tweefasenstructuur, zit daar de kiem van zo'n **verzelfstandigde kijk** op de heiliging. Maar als je als nieuwe mens in Christus jezelf tegelijk kent als oude mens, door de confrontatie met je zonde, drijft dat je telkens weer van jezelf uit naar Christus. Dan groei je **uit en naar** Christus. Dan wil je steeds weer 'Hem kennen'.

Hierbij speelt een rol de **verhouding** tussen je rechtvaardiging en je heiliging, of, zoals de broeders zeggen, tussen & bevrijding van de **schuld en de macht van de zonde**. Ook daarin sluipt gauw een fasendenken. Dan ben je 'eens gerechtvaardigd' w mag je vervolgens 'groeien in heiliging'. Maar net w min als je heiliging is je rechtvaardiging ooit een 'los cadeau', dat je eens van Christus kreeg en nu in je zak hebt. Hij is zelf je rechtvaardiging, elk moment weer. Je hebt die rechtvaardiging als je Hem aangrijpt. En in diezelfde daad grijp je je heiliging aan. Calvijn zegt: je kunt geen halve Christus hebben. Daarom is het **zelfmisleiding** als mensen wel hun vrijspraak willen aanpakken en niet tegelijk hun **nieuwe leven**. Maar daarom is het omgekeerd ook onmogelijk om je even **alleen op het aanpakken** van je heiliging te richten, omdat je de vrijspraak al had. In de geloofsband met Christus komen beide tegelijk mee. Om in je heiliging vaste grond onder de voeten te hebben is de **rechtswerkelijkheid** van je rechtvaardiging elk moment nodig. En om je rechtvaardiging elke dag weer in Christus te zoeken, moet je **juist** als **nieuwe mens** je leven lang

je zondige **aard** beter **leren kennen**. **Komt** bij de broeders wel voldoen-
de **uit** hoezeer de bevrijding van de
schulden van de **macht** van de **zon-**
de 'in Christus' blijvend op **elkaar**
betrokken zijn?

Rechtens vrij van de zonde

In ieder **geval** staan zij zwak als ze
bijbelwoorden die de rechtswerke-
lijkheid aanduiden, lezen alsof ze
de feitelijke werkelijkheid **beschrij-**
ven. In Rom. 6 : 7 **zegt** Paulus vol-
gens de NBG-vertaling: 'Wie ge-
storven is, is rechtens vrij van &
zonde'. Dat **woord** 'rechtens' duidt
op een **rechtswerkelijkheid**. Maar
volgens de broeders is **dat woord**
hier binnengesmokkeld. De Staten-
vertaling heeft het **niet, zeggen zij**.
Ik vind dit een onbegrijpelijke op-
merking. Want de **Statenvertaling**
zegt hier: 'die gestorven is, **die is**
gerechtvaardigd van de zonde'. Zo
spreekt hier ook het Grieks. Juist
dat woord 'gerechtvaardigd' is een
rechtscategorie. Je rechtvaardiging
is je **vrijspraak**. Het slaat niet op de
bevrijding van de **macht** van de
zonde maar van de **schulden** de
aanspraak van de zonde. De NBG-
vertaling **zegt** in de **uitdrukking**
'rechtens vrij' **precies hetzelfde als**
de **Statenvertaling met 'gerecht-**
vaardigd'! Kennelijk fixeren &
broeders zich zo op de **daadwerke-**
lijke bevrijding van de **macht** van
de **zonde**, dat zij **deze inlezen op**
plaatsen waar de bevrijding van de
schuld nadruk krijgt. En zelfs als
ze het bewust **naki jken**, omdat
Rom. 6 : 7 door iemand tegen hen
in **stelling was** gebracht, zien ze er
staan wat ze wensen dat er staat.
Maar met alk respect: ze **slaan hier**
de plank geheel mis.

Klein begin

Dat geeft **een verschil in toonzet-**
ting bij het spreken over het **nieu-**
we leven. In hun uitleg stelt Pau-
lus: in **beginsel is elke zonde** te do-
den door Christus. Als je je maar
helemaal in geloof aan **Hem zou**
geven. Maar als hier een rechtscate-
gorie staat, zegt Paulus: zonder vrij-
spraak van je zonde is vechten te-

gen de **macht** van je zonde **hope-**
loos werk. Want zonde heeft aan-
spraak op je. Maar dankzij je vrij-
spraak in Christus mag je die aan-
spraak aan je laars lappen en krijg
je ruimte om vanuit je **heiliging** in
Christus de **macht van de zonde te**
rug te duwen.

Bij de broeders is Paulus in zijn spre-
ken al bezig met overwinningen op
de **weg van de heiliging. Zoals** ik het
lees, **zegt hij: nu je rechtens vrij bent**
van de **zonde**, kan je nieuwe leven
op gang komen. Hier ligt ook de ach-
tergrond van zon. 44 HC, die spreekt
over een 'klein begin' van e k -
zaamheid. De broeders wijzen er te-
recht op dat er wel degelijk **veel**
goeds mogelijk is. maar dat het ver-
geleken met Gods bedoelingen toch
nog klein blijft, zoals een wolken-
krabber voor ons hoog lijkt maar
voor God niet. Maar behalve dat
moet je bij **zon. 44 HC** ook beden-
ken dat de Bijbel **geen idealistische**
kijk op het nieuwe leven **leert. In**
de Bijbel is het **nieuwe leven altijd**
weer aan het ontstaan (aan het 'be-
ginnen') tegen de nog aanwezige
macht van de **zonde in, die in Chris-**
tus echter haar zeggenschap over
ons kwijt is.

Rechtvaardiging en heiliging: onderscheid

Op nog een punt mis ik iets als de
broeders spreken over de verhou-
ding tussen rechtvaardiging w hei-
liging. Zij schrijven: het onder-
scheid 'belofte en werkelijkheid'
moet je bij de heiliging precies zo
gebruiken als bij de rechtvaardig-
ing. **God belooft heiliging in**
Christus: als je helemaal zou gelo-
ven, zou je heiliging ook helemaal
werkelijkheid zijn.
Maar de Bijbel laat zien dat er tus-
sen die twee ook onderscheid is.
God geeft je rechtvaardiging als
een **telkens weer helemaal aanwe-**
ze rechtswerkelijkheid in de ge-
meenschap met Christus. Maar je
heiliging is in de **gemeenschap met**
Christus een weg van navolging
(Ef. 5 : 1, 2). Het ligt **niet alleen**
aan je onvolmaakte **geloof, als je**

nog niet helemaal heilig leeft. Het
is ook Gods beleid om je op dat
punt **niet alles ineens toe te eige-**
nen. En een tweede verschil is dat
je geloof bij de rechtvaardiging al-
leen maar ontvangend is. Maar bij
de heiliging **groeit** die ontvangende
houding uit tot geloofsactiviteit.

Werk aan je redding

Eerst dat tweede verschil. De broe-
ders **benadrukken sterk dat je je hei-**
liging mag ontvangen. Ze zijn er
bang voor dat wij zelf heilig probe-
ren te **zijn**. Ik denk dat de gerefor-
meerde kerken **deze boodschap no-**
dig hebben. Het is echt niet voor
niets dat zovelen geraakt worden
door de broeders. In een **volgend**
artikel zeg ik daar nog iets meer
van. Maar in dit verband moet ik
wijzen op een eenzijdigheid. Het
mooie van Gods beleid bij **onze hei-**
liging is niet alleen, dat Hij het zelf
in **ons** doet. **Nog** rijker is het, dat
Hij daarbij ook ons **weer inscha-**
kelt. Zo kan Hij ons aanspreken op
wat wij te **doen** hebben, **zonder dat**
dit tot 'doe-het-zelven' of **kramp**
achtigheid leidt. Omdat wij **afhan-**
kelijk blijven van de **Geest van**
Christus. Pas als God ons zo weer
opdrachten kan geven, lijkt het op
het paradijs. Ook Adam **sprak** Hij
aan op **zijn verantwoordelijkheid,**
zonder dat die daar wettisch of
krampachtig van werd. **Adams hele**
bestaan was afhankelijk.
De broeders neigen er, met veel
christenen **vandaag, toe om** wat te-
genstellend te **spreken** over 'zelf je
best **doen**' en 'God in je **laten wer-**
ken'. Ze zeggen over Rom. 8 : 4:
het **goede** wordt door de **Geest** in
ons gedaan. Je spreekt dan gauw
geforceerd in de passieve vorm.
Hoe minder jij zelf doet, des te
meer kan God in je doen. Maar als
dat **echt een tegenstelling is, zit**
vrijwel het hele Nieuwe Testament
ernaast. Jezus zelf (in de bergrede)
en de apostelen (in hun **brieven**) ge-
bruiken **tekst na tekst de gebods-**
vorm tegenover christenen die mo-
gen leven door de Geest.
Nogmaals: **die gebodsvorm leidt in**

het leven van veel christenen he-
laas een eigen leven, zodat ze zich
kleemgezet voelen of er wettisch
mee omgaan. Daarom juich ik het
accent van de broeders als correctie
toe. Maar het blijft een halve waar-
heid. Zegt Paulus niet onbekom-
merd (Fil. 2: 12, 13): **werk aan je
redding, want** God werkt in je?

3. De tijd tot Jezus' komst

Na een korte tijd van lijden

Vervolgens dat eerste verschilpunt
tussen rechtvaardiging en heiliging
dat ik noemde. Het ligt niet alleen
aan ons onvolmaakte geloof als wij
zonde niet overwinnen. Dat heeft
ook te maken met Gods beleid in
de heiliging.

Dat ontdek je als je vraagt wat het
karakter is van de tijd tot Jezus' te-
rugkomst? Dat is een tijd van lij-
den. Bij de terugkomst begint de
heerlijkheid (vgi. Rom. 8: 18). Nu
moeten wij Jezus volgen in zijn
'verdrukkingen'. Straks mogen wij
het koninkrijk ingaan (Hand.
14: 22). Nu is de tijd van de grote
verzoeking, waarin de duivel meer
kracht mag ontplooiën dan ooit.
Straks komt de overwinning op
zijn macht (Marcus 13: 19, 20). Zo
zal God ons, 'M een korte tijd van
lijden' nu, straks 'volmaken'
(1 Pet. 5: 8-10).

Daarom gaat het nu niet om een on-
gestoorde uitbloei van het leven dat
wij in Christus hebben, maar om de
strijd tegen de duivel en de zonde
die dat nieuwe leven elke minuut
aanvallen. Dat nieuwe leven be-
wijst zich tegen die verdrukking in.
In die toonzetting nodigt Jezus je
tot navolging: neem je kruis op,
verloochen jezelf, zo zul je je leven
vinden (Luk. 9: 23v). Je kruis op-
nemen is je oude leven naar Jezus'
executieplaats dragen. Jezus be-
doelt daarmee geen eenmalige in-
gindaad. Want Hij zegt: neem '8-
gelijk~je knik op! Elke dag sta je
voor de invloed van je oude leven.
Of luister naar Paulus in Fil. 3: 10,
11: 'of ik, aan zijn dood gelijkvor-
mig wordende, zou mogen komen
tot de opstanding uit de doden'.

Het eerste accent is: de strijd tegen
het oude leven in jezelf. Langs die
weg openbaart zich eens voluit de
kracht van Jezus' opstanding.

Jezus' zelf in u gestalte

Zo zegt Col. 3: 3, 4: 'u bent gestor-
ven en uw leven is verborgen met
Christus in God. Straks verschijnt
Christus. Dan verschijnt u met
Hem in heerlijkheid'. Christus leeft
al in glorie, maar in deze fase van
de geschiedenis is dat 'verborgen'
werkelijkheid: je moet ervoor kij-
ken in geloof. Zo openbaart zich
vandaag ook al ons nieuwe leven
in Christus. Maar een slaaf is niet
meer dan zijn meester! Ook dat is
zo vaak 'verborgen' in een werke-
lijkheid van zonde en strijd tegen
die zonde. Je moet naar elkaar en
naar jezelf leren kijken vanuit je ge-
loof in Christus: dan zie je het ook
echt! Wij 'dragen nu elk moment
het sterven van Jezus in ons li-
chaam om, opdat ook het leven van
Jezus zich in ons lichaam openba-
re' (2 Kor. 4: 10). Spreken over de
praktijk van het nieuwe leven op
een overwinningstoon, miskent ge-
makkelijk dit beleid van God.
Maar waarom is Gods beleid zo?
Velen waarschuwen hier terecht
om geen verklaring te geven, die
onze zonde excuseert. Tegelijk
moet je wel durven spreken van
Gods beleid. Zoals God een lange
weg ging sinds het paradijs om uit
te komen bij het kruis en de opstan-
ding van zijn Zoon, zo gaat Hij ook
daarna een weg om de kracht van
kruis en opstanding uit te werken.
Kennelijk wil de HERE dat in onze
strijd regen het oude leven om zo te
komen tot het nieuwe, zichtbaar
wordt wat voor groots Jezus ge-
daan heeft. Zo krijgt Christus in
ons 'gestalte', als de gekruisigde
en de opgestane (vgl. Gal. 4: 19).
Dat verheerlijkt Hem.
Tegelijk zit er een missionaire kant
aan: onze goede werken trekken de
naaste. Maar die naaste ziet geen
eindresultaten voor zich, zonder de
strijd tegen ons oude leven dat ook
nog hun leven is. In ons christen-

zijn laat God hen telkens weer dat
breukvlak tussen oud en nieuw
zien. Zij zien de goede werken ge-
boren worden in de werkelijkheid
van het oude leven. Za zien zij Je-
zus in zijn kruis en opstanding: niet
als hoog ideaal, maar midden in
hun dagelijkse leefwereld. Dat no-
digt om ook het kruis op te nemen
en Hem te volgen.

4. Het normale christelijke leven

Tenslotte de vraag hoe het leven in
de gemeenten van de nieuwtesta-
mentische tijd is geweest. Als je de
brieven leest, krijg je misschien de
indruk dat het normaal was om
Gods wil te doen. Leg de leugen af,
spreek geen lelijke woorden, weg
met alle seksuele zonden, leef in de
liefde, wees vriendelijk, geduldig,
barmhartig enzovoort (bijvoor-
beeld Efese 4 en 5). Zo hoort het
kennelijk. Maar juist het feit dat
Paulus aan wedergeboren christe-
nen deze opdrachten geeft, zegt dat
de werkelijkheid van hun christelij-
ke leven er helemaal niet altijd w
uit zag. Dat is erg en moet je steeds
weer naar Christus drijven en bren-
gen tot schuldbelijdenis, vernieu-
wing, strijd en groei. Maar het is
niet 'abnormaal' in de zin dat je dat
van christenen na hun bekering niet
zo sterk meer zou verwachten. Re
werkwoordsvormen waarin die op-
drachten staan duiden vrijwel altijd
op een proces of op iets waarvoor
je je telkens weer inzet: leer het ou-
de leven aldoor af en leef in Chris-
tus' liefde. Steeds weer en zo
steeds meer.

Daarom besluit Paulus' brief aan
Efese met een ernstig stuk over de
geestelijkstrijd (Ef. 6). Christen-
zijn is alles in Jezus hebben. Toch
leidt dat niet tot een ongestoorde
uitbloei ervan. Want wat je in Hem
hebt, wordt elk moment aangeval-
len door het rijk van de duivel en
de zonde, Urgenter dan rustige uit-
groei van het nieuwe is vooralsnog
de verdedigingsoorlog tegen de
macht van het oude. Paulus ge-
bruikt een woord voor een felle

strijd van man tegen man: een worsteling (Ef. 6 : 12). En hoe zwak je je als christen daarbij kunt voelen, blijkt als hij **voor** bidden in die situatie het woord 'smeken' gebruikt (Ef. 6 : 18). Op dezelfde lijn ligt het als Heb. 12 : 4 spreekt over 'ten bloede toe weerstand bieden tegen de zonde'.

Die **toon** zet ook het **Onze** Vader. Eerst bidden we om het einde (dan zal Gods wil op aarde helemaal gedaan worden!). Vervolgens **komt** wat Jezus urgent vindt **voor** zijn gemeente onderweg daarheen. Dat heeft niet de toon van een spectaculaire **uitgroei** van het nieuwe, maar van 'volharden tot het einde' (Mat. 24 : 13). Je bidt om **minimum**-kracht voor **elke** dag (dagelijks **brood**). Je bidt om vergeving: je rechtvaardiging in Christus **moet** je dagelijks vinden. En **wat** betreft je heiliging vindt Jezus het urgenter dat je **inbidt** tegen de dagelijkse verzoeking dan dat je vraagt om vordering en groei. Natuurlijk mag je daar om bidden: de apostelen doen het zelf. Maar daarbij is de werkelijkheid van het oude leven blijvend actueel. Het geeft **ook** te denken dat christenen uit de doperse traditie, die vaak optimistisch spreken over groei in je heiliging, het Onze Vader **soms** niet meer **van** toepassing achten. Het zou een gebed zijn voor de periode tot **pinksteren**. Wie het ziet als **een** gebed voor zichzelf, moet er conclusies aan verbinden voor de **toon** waarop hij spreekt over het nieuwe leven dat je in Christus hebt.

Tweede slot

Met het bovenstaande heb ik willen aanwijzen **waar** de broeders **zichzelf** kwetsbaar maken in hun **spreken** over de heiliging. Ik herinner aan het doel **dat** ik daarmee heb. Als je de zwakkere **punten** in hun **pleidooi** te boven komt, zal de intentie van dat pleidooi breder effect onder **ons** krijgen. Dat dat nodig is, wil ik in een slotartikel **onderstrepen**.

GOD IS LIEFDE, MAAR NIET LIEVIG

Is God vreselijk?

Mozes zingt: 'Wie is als Gij, **HE-RE**, heerlijk in heiligheid, vreselijk in **roemrijke** daden, wonderbaar in uw doen?' (Exodus 15 : 11) Is God vreselijk?

Nu **kun** je zeggen: het woord **vreselijk** betekent tegenwoordig iets **anders** dan Mozes in feite wilde uitdrukken. Hij bedoelt **meer**: vreeswekkend, imponerend.

Maar de vraag blijft: is God ook niet vreselijk in de moderne zin van het woord, afschuwelijk, omdat Hij in een handomdraai **een heel** leger naar de **vernietiging** helpt, om daarna hele **volken** te laten uitmoorden? Ik durf eigenlijk Psalm 137 niet meer op te geven als **lied** in een kerkdienst: 'Gelukkig hij die de **kinderen van Babel** zal grijpen en tegen de rots verpletteren'. Vreselijk **toch**?

Zorgvuldig onderzoek

Over deze 'schaduwzijden' van Gods openbaring schreef de christelijke gereformeerde prof. **Peels** een mooi **boek**.

Hij bespreekt eigenschappen of bezigheden van God die vragen bij ons oproepen: Gods verborgenheid, zijn naijver, zijn berouw, zijn **wraak** en de roep om zijn wraak, zijn toorn en heiligheid en tenslotte **zijn** vergeving.

Hij tekent de achtergrond van enerzijds de godenverhalen uit de omgeving van Israël, en anderzijds de **gevoelens** die in onze **tijd** door **deze** termen worden opgeroepen. Tegen deze achtergrond zoekt hij dan zorgvuldig uit wat de eigen klank is van de gebruikte begrippen. **Dan** blijkt geregeld dat wat op het eer-

J.W. Roosenbrand

B boekbespreking

ste gezicht als negatief (onbeheerst, willekeurig, hardvochtig) overkomt, in werkelijkheid veel bevrijdender en **vertroostender** is dan we dachten.

Ook maakt hij er nogal wat werk van om duidelijk te maken dat er in dit opzicht geen tegenstelling is tussen 't Oude en 't Nieuwe Testament. (Wel is er **voortgang** en daarvoor ook verschil.)

Vraag

Peels heeft mijns inziens net iets te weinig oog voor de onvermijdelijke invloed van de cultuur. Dat ik afkeer **voel** wanneer ik in de Bijbel de **heilsbelofte** lees, dat we zullen waden in het bloed van de overwonnen vijanden **van** God, heeft denk ik niet te maken met het feit dat ik in het Nieuwe Verbond leef, maar **meer** met het gegeven dat ik Nederlander ben en in **de** 20-ste eeuw ben **geboren**. Als de schrijver het heeft over de leesbril die ons leven **beïnvloedt**, denkt hij alleen **aan** confessionele verschillen, terwijl het mooi **wu** zijn als hij nog wat meer aandacht had gegeven aan de werkelijkheid, dat ons lezen en waarderen van een tekst mee **gekleurd** wordt door ons eigen levensverhaal.

Dit boek helpt ons om met grotere eerbied over God te spreken.

Dr. H.G.L. Peels, *Wie is als Gij? Schaduwzijden aan de Godsopenbaring van het Oude Testament*, Zoetermeer 1996, 169 blz., f 27,50.

KERKGANGERS ZIJN KERKZANGERS*

Ria Borkent

K kerk en muziek

Misschien is de mooiste muziek wel het gefluit van vogels; vogels die de lente gehaald hebben en dat met onstuimige energie uitzingen in de kleine zaal van een tuin, in de gehoorzaal van een bos, op het open podium van een polderlandschap.

Andere muziek die ik als indrukwekkend ervaar, is klokgelui op zondagmorgen. Letterlijk hoogverheven muziek, altijd hetzelfde, altijd weer anders.

Vogels roepen je naar buiten, kerkklokken nodigen naar binnen. Binnen betekent dat er een ruimte is, een dak, misschien wel gewelven, en muren waarbinnen kerkmuziek tot klinken kan worden gebracht. Een ruimte voor klank en stilte, voor vieren en gedenken, voor omgang en inkeer. Een kerkrimte. Hier wordt de lofzang gaande gehouden, en daarmee stemmen wij in.

Mijn liefde voor het kerklied heeft zich ontwikkeld vanuit belangstelling voor poëzie. Mij kwamen teksten onder ogen waarvan ik het bestaan niet vermoedde, maar die mij diep raakten. Ik noem als voorbeeld een lied uit de bundel *Contrafacten*.¹ Een contrafact is een nieuwe tekst op een bestaande melodie, in het geval van deze bundel zijn het psalmzettingen van de componist Heinrich Schütz. Bij de oude psalmzetting van Psalm 8 schreef de dichter J.W. Schulte Nordholt een nieuwe Nederlandse tekst:

*'Wij loven u, wij leven
van uw barmhartigheid*

*o Heer die zo verheven
en zo dichtbij ons zijt'.*

Van deze openingsregels gaat al dadelijk zo'n geheimzinnige werking uit: God die zo verheven is, en zo dichtbij. Zulke regels klinken als een klok, ze hebben tegelijk iets raadselachtigs, je kunt ze honderdmaal zingen, en nooit worden ze tot cliché. Het lied bestaat uit vijf coupletten, die alle aan de 8e psalm herinneren. De eerste vier regels van de slotstrofe vind ik zeer indrukwekkend:

*'Wat is de mens, o Here
zo nietig en zo groot
geschapen U ter ere
gewapend tot de dood?'*

Ook hier het mysterie van de tegenstelling: de mens, bijna goddelijk en tegelijk nietig, kwetsbaar, broos. Let u ook op het muzische, het klankvolle, van deze taal: geschapen rijmt op gewapend, maar inhoudelijk botsen deze woorden, ze rijmen en ze botsen en duiden zo het raadsel aan van het mens-zijn.

Wie deze regels zingt, draagt het ongerijmde, draagt Bosnië en draagt zichzelf op aan God.

Spirituele teksten, zo zijn er talloze geschreven door de liedboekdichters van deze eeuw en door vele anderen. Componisten schreven er hun melodieën bij en waar de wijs de woorden ondersteunt en bekrachtigt ontstaat het nieuwe kerklied.

Het *Liedboek voor de kerken* verscheen in 1973. Maar dichters en componisten bleven doorschrijven; zo ontstonden o.m. 15 delen *Amsterdamse Katernen* en 5 delen in de serie *Zingend Geloven*, bijbelliederen, schriftgezingen, motetten en cantica, een niet te stuiten stroom van kerkelijke gebruiksmuziek die verbonden is aan de kerkmuzikale traditie. Helaas moet gezegd worden dat deze nieuwe kerkliederen in de meeste orthodoxe kerken nauwelijks of geheel niet bekend zijn. Kerkmuzikaal zijn er geen kaders gevormd, waardoor men de aansluiting met het nieuwe kerklied veelal mist. Door de jongere generatie is de achterstand inmiddels spontaan ingevuld met evangelische praise- en opwekkingsliederen. Maar deze laatste liederen, hoe populair ook, kunnen het kerklied niet vervangen; want de kerklied-traditie wortelt in de psalmen; in psalmen en kerkliederen komt niet alleen vreugde maar ook verdriet aan de orde. De psalmdichter prijst God, maar hij klaagt Hem evenzeer zijn nood, hij schreit zijn wanhoop uit. Uit de diepte roep ik tot U, o God. Dit element van de diepte, van de nood, van de klacht, kan niet gemist worden. Wij hebben als 20e eeuwse christenen taal nodig waarin wij aan God onze nood kunnen klagen. Evenmin kan poëzie gemist worden als wij zingen en ook hierin zijn de psalmen voorbeeldlied-eren: De Here is mijn herder, mij

ontbreekt **niets**.

Dat is **beeldspraak** die wij hebben leren verstaan. Zo **gebruikt** de kerk-**lieddichter** die wil ontkomen aan het cliché, altijd weer verhelderende **beelden**, **zoekt** hij verrassende taal om iets van het geheim dat **bestaat** tussen **God** en **mensen** aan te duiden.

*Wat is de mens, o Here,
zo nietig en zo groot,
geschapen U ter ere,
gewapend tot de dood?
O hoogste Majesteit,
leer ons om U te vrezen.
afhankelijk te wezen
van uw barmhartigheid.*

J.W. Schulte Nordholt,
Wij loven U, wij leven

Kerkmuziek zingt het Woord

Laten we eens **kennismaken** met kerkmuziek van **Willem** Vogel, **componist** en organist te Amsterdam. Willem Vogel is geboren in 1920, **driekwart eeuw** kerkmuziek vertegenwoordigt hij. Hij is **van** de oudere generatie, zijn hele leven **heeft** in dienst gestaan van **kerkmuziek** die jong **klinkt** in **onze oren**. Wanneer **we** een evangelie-motet n.a.v. **Marcus 12 : 10, 11** horen, herkennen **we** daarin de **melodie** van Psalm 118, deze melodie is in het motet verwerkt omdat dit evangelie de **psalmtekst** citeert.

*De steen die de bouwlieden ver-
worpen hebben,
die is tot hoeksteen geworden.
Vanwege God kon dit geschie-
den;
het is een wonder voor onze
ogen.*

Bij de laatste regel – het is een **wonder** in onze ogen – is het alsof de hemel opengaat en engelen mee-zingen.

Bij **liturgische muziek** zijn aarde en hemel met elkaar **verbonden**.²

Het voorgaande is koormuziek, het koor behoort tot de gemeente. Daarnaast is er muziek voor gemeente en koor. Willem Vogel heeft veel **muziek** geschreven op woorden uit de Schrift, op bijbelteksten, **evangelie-motetten**, **epistel-motetten**. Als u luistert naar het Onze Vader, het gebed des Heren, ons **bekend** uit het evangelie, let u dan eens op het slot: hoe aan de **lofzegging** aan het einde van dit gebed (Want van U is het **koninkrijk**) **muzikaal kracht** wordt bijgezet.

Bidden mondt uit in een veelstem-mige lofzang.³

Geloofsgedichten

Kerkliederen zijn gedichten. **Kerkliederen** zijn **geloofsgedichten** die geschreven zijn om gezongen te worden door de gemeente.

Gezongen worden: dat betekent voor de **kerklieddichter** dat hij klankvolle taal **gebruikt** en **tong-struikelende** combinaties **vermijdt**. Klank en rijm en ritme behoren tot de gereedschappen van de **vakman** die oog heeft voor gelijkenis en oor voor **accenten**.

Vakmanschap, gevoel hebben voor de gang van het vers, **voor de** verrassende **zeggingskracht** van de taal, voor de samenhang van **woord** en toon, is een bijdrage aan de **eredienst**. **Kijk** je naar de herkomst van **teksten en melodieën**, dan **kom** je uit bij dichters en componisten, **mensen van het ambacht**.

Kijk je naar de doelgroep, dan is dat de gemeente., de gemeente moet het **zingen**, of zoals iemand mij eens zei: 'mien moe 't kunnen **zingen**'. Het **kerk lied** is eigenlijk een soort **volkslied**, in die **zin** dat het kunstig geschreven **kerk lied** pas echt **gaat** functioneren, als het door de gemeente aangenomen **wordt**. Het **kerk lied** moet **weer-klank** vinden in de ziel van de **ge-meente**, dan kan de lof op **God** las-trillen. De gemeente **raakt** er met lijf en ziel bij betrokken, **longen worden** aangeraakt, **tongen worden** losgemaakt.

Geloofsgedichten: het **kerk lied**

gaat uit van het Woord waarin **God zich heeft geopenbaard**, het **bedient zich van** het Woord, en is zelf ook bediening van het Woord. Zingen is omgaan met de schriften, Gods Woord je te binnen brengen en **weer naar buiten** brengen, **als in-** en uitademen; zingen is **innen van geloof** en **uiten van geloof**, zoals Willem **Barnard** zei.

Innen van **geloof**, wij ademen Gods beloften in, uiten van geloof, wij ademen ze uit.

Innen van geloof

Het oude **Woord** **nieuw** laten **klin-ken**: dat gebeurt als de gemeente een **kerk lied** zingt als het volgende, geschreven voor **gemeentezang**: **Uw** woord omvat **mijn leven**.⁴ De tekst is geschreven bij Psalm 119 : 89-112.

*Uw woord omvat mijn leven
en tilt het aan het licht.*

*Hebt Gij zo door uw spreken
niet alles opgericht?*

*Uw Woord zet mij op vaste grond
en vult met louter leven
de woorden in mijn mond.*

Scheppingslichten **adventslicht** schemeren door de tekst. Christus' komst heeft te maken met oprichting: De Here **richt** de **gebogenen op**, zegt de psalmdichter; de Here zal de vervallen hut van David weer oprichten zegt Amos; **Hij** heeft **ons** een **hoorn des heils** opge-**richt**, zegt Zacharias. En Christus zelf **zegt t.a.v.** zijn komst: Richt u **op**, en heft uw hoofden **omhoog**. **Dat** is 'innen van geloof': dergelijke teksten **kunnen** je te **binnen** schieten bij zo'n regel.

Het lied met **drie** **vervolgcoupletten** is het **zingen waard**.

Zie tekst, melodie en zetting pag. 123.

Verder dan de psalmen

Waarom nieuwe liederen. Hebben we aan 150 psalmen niet genoeg? Waarom nieuwe **kerkliederen**?

1. De **psalmdichters** zelf roepen

13 Uw woord omvat mijn leven

Melodie en zetting: Willem Vogel

1. Uw Woord om - vat mijn le - ven en tilt het aan het licht. Hebt Gij zo

door uw spre - ken niet al - les op - ge-richt? Uw Woord zet mij op vas - te

grond en vult met lou - ter le - ven de woor - den in mijn mond.

2. Op U laat ik mij voorstaan,
ik ben aan U gehecht.
Waar Gij betrouwbaar voorgaat
ontvouwt zich weer een weg.
De paden die ik zelf bedacht
zijn doelloos doodgelopen.
Zij voerden in de nacht.
3. Uw woorden te herhalen
is honing in mijn mond.
Mij raakt niet meer het smalen
dat ik mij aan U bond.
Ik weet dat zwerven bitter smaakt,
maar heel mijn zoekend leven –
Gij hebt het zoet gemaakt.

4. God, laat mij nooit verliezen
de vreugde om uw woord,
de moed mijn weg te kiezen
waar ik uw voetstap hoor.
En overtuig mij dag aan dag
dat Gij mij hebt geroepen.
ja, dat ik leven mag!

Tekst: Sytze de Vries

het ons **toe**: Zingt de Here een **nieuw** lied; Psalm 33, Psalm 40, Psalm 144 gewagen van nieuwe liederen, Psalm 96, Psalm 98, Psalm 149 zeggen bij herhaling: **Zingt** de Here een nieuw lied. Boodschapt **zijn heil van dag tot dag**. Want Hij heeft wonderen gedaan, **wordt daar aan toegevoegd**. Daarom zingen wij nieuwe **liederen**: omdat God wonderen doet, grote **dingen**, die **bezongen willen worden** door zijn kinderen. Maria breekt uit in een **lofzang**, omdat de Almachtige grote dingen aan haar gedaan heeft. Zacharias en Simeon zingen verder dan de psalmen, omdat Gods werk verder gaat.

In het NT **zijn** teksten die **kernelijk** als **lied bedoeld** zijn: *Ontwaak gij die slaapt en sta op uit de doden*, Ef. 5 : 14 en het hemelvaartlied uit 1 Timotheus 3 : 16. In de Openbaring klinkt het nieuwe lied op. Onze kerkliederen zijn geënt op de Psalmen en lopen uit op de hemelse lofzang, **kerkliederen** zijn toonladders naar de **toekomst**. Willen we zo'n nieuwtestamenteels lied bedoelde strofe eens samen zingen? Dat kan, Peter **Sneep heeft** vierstemmig op **muziek gezet** *Ontwaakt, gij die slapt, sta op uit de dood. En Christus zal over u lichten*.⁵

Hei gebod van David

2. Gods **grote** daden moeten **verkondigd** worden. **Looft de Here**, dat is het **gebod** van David uit **1 Kron. 16 : 7**: Toen, **op die dag**, droeg David voor de eerste maal Asaf en zijn broeders op de Here te loven. Voor de eerste maal. **Later wordt dit** zgn. gebod van David herhaald bij de overdracht van het koningschap. Hierbij gold **een eis van vakmanschap, van volleerd zijn** in de **zang voor de Here** (1 Kron. 25 : 7).

Met welk **gezag** doet David deze dingen? Het gebod van **David heeft** goddelijk **gezag**, het was hem gegeven door **bemiddeling** van de profeten **Gath** en **Nathan** (2 Kron. 29 : 25). Het thema van **deze** kerk-

zang is steeds: Looft de Here, want Hij is goed. Dat is belangrijk voor onze kerkzang. Dit loven wordt volgens 1 Kron. 25 : 1 'profeteren' genoemd. Het loven staat in relatie tot Gods **grote** daden. **Dit thema, dit gebod van David**, komt in allerlei **psalmen terug**: Psalm 100, Psalm 106, Psalm 107; in Psalm 136 als refrein. Dit grote thema 'Looft de Here, **want Hij is goed**', dient nog altijd het thema te zijn van de zang van de kerk.

Daarom moeten er verkondigende liederen bestaan, liederen die niet de mens **centraal** hebben, maar die Gods grote daden verkondigen, de **heilsfeiten**.

Dit zingen van het nieuwe lied is al eeuwen door g—— vanaf de vroeg-christelijke **kek** tot nu toe. Het is de **verdienste** van de samenstellers van het Liedboek geweest, dat **wij** met dit **boek** een verzameling liederen uit de **kerk der eeuwen** in handen hebben: **Ambrosius, Marnix, Revius, Luther, Paul Gerhardt**, de **liedboekdichters** uit deze eeuw, God laat zijn licht schijnen alle eeuwen door, in de **taal van** mensen.

Bij die verkondiging werden we als zingende gemeente **zelf** ingeschakeld. Ik **wil** dit illustreren aan het slotcouplet van **een** bekend kerstlied.⁶

O kom o kom Immanuel, is in deze eeuw herdicht door **Willem Barnard**. Het lied is gedrenkt in de schriften, geschreven bij de **profetische Messiasnamen**: **Immanuel**, wortel van **Isaï**, opgaande **Zon**, **Adonai**; namen die **naar Christus** verwijzen. Let u eens op het laatste couplet: **w o k en vuur herinneren** aan de woestijnreis, maar ook **aan** nieuwtestamenteische gebeurtenissen: **wolk** hoort bij hemelvaart en wederkomst, vuur **hoort bij Pinksteren** en wederkomst. De **taal van de tekst heeft dus** veel **relief**, dat is kenmerkend voor moderne kerkliederen. **Kennis van de schriften is nodig** om het **kerklied** in de diepte te verstaan. **Maar** is dat teveel gevraagd? Als **k** naar een **tenniswed-**

strijd ga, **moet ik ook** de spelregels leren, anders begrijp ik de wedstrijd niet. Zo moet een kerkganger en een kerkzanger de Bijbel willen opendoen om te verstaan **waar het kerklied op zinspeelt**. Een kerklied is een werklied.

*O kom, die onze Heerser zijt,
in wolk en vuur en majesteit.
O Adonai die spreekt met macht,
verbreek het duister van de nacht.
Weest blij, weest blij, o Israël!
Hij is nabij, Immanuël!*

W. Barnard, geb. 1920

5e couplet van *O k m, o kom Immanuël*

Groeidiamanten

3. **Taal verandert**: daarom is **onze** psalmberijming van 1773 opnieuw **herdicht** in taal van **onze** tijd, daarom lezen wij in de **kerk de Bijbel** niet in de **Statenvertaling**, maar in de **Vertaling 1951**. Het Bijbelgenootschap werkt aan de **Vertaling 2000**. Onze synode van Berkel heeft unaniem besloten betrokken te willen blijven bij die **Vertaling 2000**.

Maar in **onze** gezangsbundel is kerkmuziek uit deze eeuw vrijwel afwezig.

Via de gezangsbundel leren wij **onze** kinderen taal die uit de tijd is:

*'wij schonden al te snood uw eer
had Jezus niet voor ons geleên,
wij schelden kwijt wie ons misdeên'.*

Laten we tijdens de eredienst in de **kerktaal** en **-toon** van deze tijd zingen.

Het is goed dat onze synode **besloten** heeft een **permanent deputaatschap** Kerkmuziek in te stellen, met de **bedoeling** historische én liederen uit deze eeuw in onze **gezagbundel** op te nemen. **Dat** laatste is geen vernieuwing, dat is een inhaalmanoeuvre, want deze eeuw is haast **voorbij**.

Wanneer wij **kerkliederen** uit deze eeuw zouden afwijzen als te **vernieuwend**, zijn we als de **man die**

met een kroontjespen schrijft en een typemachine als te vernieuwend afwijkt, zonder te weten dat er al computers zijn.

Ontwikkelingen gaan door, ook de ontwikkeling van het **schriftuurlijke kerklied** en daar moeten we bij zijn. Er moet een cultuur zijn, meer dan nu, die dat mogelijk maakt willen **we niet helemaal door** een vloedgolf van religie, aanleunend tegen amusementsmuziek, worden overspoeld.

Onze **kinderen kennen de namen van alle** voetballers, **door de wereld genoemd**: godenzonen, maar **de namen en het werk van de liedboekdichters**, die de **Zoon** van God eren in hun liederen, kennen zij niet. Lieder van Willem Barnard, Inge Lievaart, J.W. Schulte Nordholt, Ad den Besten, Jan Wit, A.F. Troost, Jaap Zijlstra; melodien van Willem Vogel, Willem Mesdag, Adriaan Schuurman, Frits Mehrkens, zijn aan de jongere generatie onbekend. Het **nieuwe kerklied** kennen zij niet, zolang het in de **kerk niet gezongen wordt**. Het is goed als de kerk zich dat aantrekt, want **psalmen** en kerkliederen zijn zeer **waardevol** voor jonge mensen, het zijn **groeidiamanten** die een leven lang **meegroeien**.

Een hedendaags kerklied, een lied van na het Liedboek met een prachtige **melodie**, is het openingslied uit **Zingend Geloven 5**, te zingen bij het begin van een kerkdienst: De vreugde voert ons naar dit huis.⁷ Hieronder twee **middencoupletten**, met reminiscenties aan Genesis 28: 'En deze steen (...) zal een huis Gods wezen'.

*Zal dit huis, een plaats zijn waar
de hemel open gaat,
waar Gij ons met uw eng'len
troost,
waar Gij U vinden laat?*

*Onthul ons dan uw Aangezicht,
uw Naam, die mét ons gaat
en heilig ons hier met uw licht,
uw voorbedachte raad.*

Schriftuurlijke reflecties op de eigen tijd

4. De tijden veranderen. In onze eeuw zijn er twee wereldoorlogen geweest. We hebben Vietnam gehad, en Ruanda, de verschrikkingen in Bosnië en België. En nu Zaïre.

Het houdt nooit op, het geweld en de eenzaamheid. In onze cultuur zit het ons dicht op de huid, en wellicht in ons **bloed**, de zelfzucht en het **supermarktgelooft**, met de wanhoop en de angst en het verlangen gemengd.

Daarom is de toon en de **kleur** van eigentijdse kerkliederen anders dan die van een eeuw **geleden**. Gewapend tot de **dood**, zijn we, en toch, geschapen **U** ter ere. Hedendaagse **kerkliederen zijn schriftuurlijke reflecties op de eigen tijd**:

*Heer, een terroristenbende, wil
mij om het leven brengen,*

dat is Psalm 86 anno nu.

Temidden van de verschrikkingen van de eigen tijd **wordt** vandaag het ongelooflijke bezongen: Christus is opgestaan in deze wereld. De duivel, die **grote** terrorist, de dood en de zonde zullen verdwijnen uit het **kven** van een christen. Dat is ons geloof. Een **goed** kerklied gaat óver de schreef, **zei** de cantor Frits Mehrkens eens.

Daarom, laten wij zingen, **óver** de schreef, ons begrip te boven:

Zie naar omhoog, zie op naar boven

*de Heer is hoofd van heel zijn kerk.*⁸

* Bovenstaande tekst is de bewerking van een lezing, gehouden op de **rednie** voor emeritus-predikanten, hun echtgenotes en predikantsweduwen, 12 september 1996 in De Voorhof te Apeldoorn.

Tekst, muziek en samenzang wisselden elkaar af.

Voor vindplaatsen verwijs ik naar de noten.

¹ *Wij loven U, wij leven*, J.W. Schulte Nordholt, *Contrafacten*.

² *De steen die de bouwlieden verworpen hebben*, De Smeelickcantorij, Willem Vogel, CD *Passen in de Oude Kerk* – SCB 95184, een uitgave van de 'Stichting Cantoraat Oude Kerk', Amsterdam.

³ *Onze Vader*, De Smeelickcantorij, Willem Vogel, CD *Passen in de Oude Kerk* –

SCB 95184, een uitgave van de 'Stichting Cantoraat Oude Kerk', Amsterdam.

⁴ *Uw woord omvat mijn leven*, Sytze de Vries/Willem Vogel, *Zingend Geloven 5*, lied 13.

⁵ *Ontwaakt gij die slaapt*, Peter Snee, CD *Spiegel van Gods liefde Cantilena* – BM 1067-2.

⁶ *O kom o kom Immanuel*, Willem Barnard, *Liedboek*, Gezang 125.

⁷ *De vreugde voert ons naar dit huis*, Sytze de Vries/Willem Vogel, *Zingend Geloven 5*, lied 1.

⁸ *Zie naar omhoog, zie op naar boven*, A.F. Troost, *Zingende gezegend*, lied 319.

Over het getuigend gesprek 1

E evangelisatie en zending

Soms gaat het tussen alle bedrijven door ineens over het geloof: 'zég, waf vind jij daar nou van? Jij gelooft toch?' Daar sta je dan. Als aan de grond genageld. En je voelt wat de ander denkt, maar niet zegt: 'ik geloof niet'. Een ongemakkelijk gevoel bekruipt je: 'wat moet ik nu zeggen? Wat vind ik daar eigenlijk van? En hoe zeg ik het zo dat het ook overkomt? Hoe overbrug ik de kloof?' Een open en eerlijk gesprek van hart tot hart lijkt de aangewezen weg.

Handreiking

Onder de titel *Over de brug komen* heeft een werkgroep, bestaande uit leden van diverse christelijke (studenten)organisaties, een waardevol boekje geschreven over het getuigend gesprek. Zich bewust van de levensgrote verleiding om ons met ons geloof uit deze wereld terug te trekken, willen de vijf auteurs helpen om bruggen te vinden die werkelijk contact mogelijk maken. Niet om het gesprek strak aan te sturen (een algemeen recept is niet te geven). Wel om een richtlijn te geven voor het gesprek en de (kritische) evaluatie daarvan. In twee artikelen wil ik graag iets uit dat boekje doorgeven. Tegelijk grijp ik de gelegenheid aan om in deze artikelen, mee naar aanleiding van genoemde handreiking, een bewerking van een deel van mijn doctoraalscriptie te geven. Vier punten passeren de revue. In dit artikel vraag ik aandacht voor de beide deelnemers aan het gesprek (1 en

2). In een tweede artikel voor de brug tussen het leven van je naaste die denkt dat geloven geen 'zin' heeft en het evangelie wat daarop inspeekt (3) en de reactie van je naaste daarop (4).

1. De eigen oever

Voor we de schijnwerper op het gesprek met vrienden, burens en collega's richten, komen we eerst zelf heel nadrukkelijk in beeld. Het bouwen van een brug waagt allereerst om grondige inspectie van de eigen oever: 'wie ben ik? waar leef ik voor? Wat geloof ik zelf? Wie is God? En hoe breng ik geloven in verband met m'n dagelijks leven?'

Toerusting

Steeds meer christenen komen daar niet uit: 'het geloof zegt me eigenlijk weinig, laat staan dat ik er wat mee kan'. Gottfried van Eck, één van de auteurs, adviseert in dit verband je kwetsbaar op te stellen: door persoonlijk en eerlijk iets van

je diepere gevoelens of existentiële ervaringen te laten zien, kan iets van de vonk van Gods Geest overspringen. Ik kijk in dat verband met Pim Verhoef, één van de andere schrijvers, echter liever naar God. Het mooie van God is dat Hij je niet op jezelf terugwerpt als je niet meer weet wat je gelooft. Nee. Hij wijst op Zichzelf. Het medicijn wat Hij je in handen geeft om groeiende verlegenheid met het geloof terug te dringen is zijn Woord. Daarin laat Hij zien wie Hij is en wil zijn. Worstel je met de vraag wat je gelooft en wie God eigenlijk is, dan is bijbelstudie en gezamenlijke toerusting van groot belang: op het gebed vanuit het evangelie samen opnieuw onder de indruk raken van de diepte van Gods vaderhart. Samen ontdekken wie God is en wil zijn. Door te luisteren naar Gods spreken werkt God geloof. Hij zet ons hart (opnieuw) in beweging voor Hem. Een open en eerlijk gesprek van hart tot hart begint met kennis van Gods vaderhart en een hart dat (weer) voor Hem klopt.

In het leven

Vanuit hartelijke verbondenheid aan God, zoek je vervolgens naar wegen hoe je in het dagelijks leven kunt laten zien dat je bij Christus hoort. In dat opzicht hebben we onze tijd niet mee. Geloven mag weer. Maar dan in je vrije tijd. Zondag en maandag hebben geen raakvlakken. Eerlijk gezegd vind ik dat ook wel plezierig: ik trek me liever terug met m'n geloof dan dat ik er openlijk voor uit kom. De auteurs benadrukken echter terecht dat ik juist als christen de taak heb om te laten zien dat geloven geen privézaak is: geloven is altijd persoonlijk, maar nooit individueel. Geloof

ven doortrekt je hele leven en doe je samen. Een open en eerlijk gesprek van hart tot hart vraagt om een geloof dat midden in het alledaagse leven geloofd, geleefd, verwoord en aanvaard of verworpen wordt.

Grondhouding

Blijf daarom niet op de kleine schots van je eigen levensovertuiging zitten. Zoek vanuit hartelijke verbondenheid aan God het hart van je burens, vrienden en collega's. Wie zelf ontferming mocht ontmoeten, wil anderen daarin laten delen. Concreet betekent dat, dat je bewogen bent met je naaste, naast hem wilt gaan staan en bereid bent om een relatie met hem aan te gaan, schrijft Van Eck. Een verschrikkelijke open deur misschien, Maar het valt niet altijd mee deze deur echt door te gaan. Het vraagt om een dienende levenshouding. Dat kan beginnen met een ontnuchterende schok: de leegte en de uitzichtsloosheid van een leven zonder God staan je opeens helder voor ogen. Vervolgens zoek je naar wegen om contact te leggen. Niet om zieltjes te winnen. Of je product aan de man te brengen. Maar om je naaste te wijzen op Gods liefde in & Here Jezus. Ben open en eerlijk gesprek van hart tot hart vraagt om een hart dat klappt voor je naaste.

2. De andere oever

Het huwen van een brug vraagt vervolgens om grondige inspectie van de andere oever: 'wie heb je voor je? Wat is zijn levensverhaal? Waar liggen zijn levensvragen? Hoe kijkt hij tegen God aan?'

Luisteren

Om je naaste (beter) te leren kennen zul je vooral intensief moeten luisteren, onderstrepen de schrijvers. Weer m'n verschrikkelijke open deur. Maar de praktijk is weerbarstig. Je wilt je eigen verhaal graag kwijt en geeft de ander

daardoor minder ruimte. Of je wordt door zijn woorden herinnerd aan eigen ervaringen en associeert vervolgens verder vanuit je eigen verhaal. Intussen heb je het verhaal van je naaste wel 'afgepakt'. Luisteren is beslist geen 'luister-techniek' die we simpel kunnen leren en toepassen. Luisteren is ook veel meer dan even je mond houden. Het vraagt innerlijke aandacht, concentratie en ontvankelijkheid. Je bent bereid liefde en tijd in je naaste te steken, hebt oor en oog voor zijn levensverhaal, durft je te laten raken door wat hij zegt en wilt van hem leren. Een hele opgave. Maar door te luisteren zend je een wezenlijke boodschap uit: 'ik vind jou de moeite waard'. In het geloof mag je zeggen, dat jouw luisterhouding en aandacht iets van Gods aandacht voor je naaste laat zien.

Niet dat je door te luisteren het gesprek naar je hand kunt zetten. Je kunt niet 'regelen' dat je naaste zich ook geeft en open staat voor het evangelie. Het werk van de Geest komt je niet toe. Je kunt wel voorwaarden scheppen voor het gesprek door echt aanwezig te zijn. Een open en eerlijk gesprek van hart tot hart vraagt om de bereidheid je naaste serieus te nemen door intensief te luisteren.

Communicatie

Daar aan spreken luisteren voorafgaat, komt omdat een open en eerlijk gesprek van hart tot hart naar mijn overtuiging een vorm van communicatie is: de aard en inhoud van het gesprek wordt mede bepaald door je naaste. Wat je zult zeggen hangt mede af van wat je hoort en aantreft. Een open en eerlijk gesprek van hart tot hart wordt mede gekleurd door de leef- en denkwereld van je naaste.

Glad ijs?

Maar begeef je je daarmee niet op glad ijs? In zekere zin wel. Met Velling, die vorig jaar in zijn exauguratie aan de Theologische Universiteit in Kampen over dit onderwerp

schreef, signaleer ik, dat er inderdaad bepaalde risico's zitten aan het feit, dat de inhoud van het gesprek mede bepaald wordt door je naaste. Met hem ben ik echter ook van mening dat dit tegelijkertijd de enige bestaansmogelijkheid voor het gesprek is²: wil je een geloofsantwoord spreken dat hout snijdt, dan moet je zoeken naar een brug tussen het leven van je naaste en het evangelie wat daarop inspreekt. Je zult je daarbij enerzijds goed bewust moeten zijn van de verleiding het evangelie zo te verwoorden dat het redelijkerwijs nog aannemelijk is voor de ander (het risico dat je God en zijn evangelie geweld aan doet is nl. levensgroot). Anderzijds m.l. je je reactie af moeten stemmen op je naaste (het risico dat het evangelie anders aan je naaste voorbijgaat is nl. ook levensgroot). Een open en eerlijk gesprek vereist trouw aan je God en zijn evangelie én je te verstaan met je naaste.

Dubbel luisteren

Ik geef toe: dat geeft het gesprek iets riskants en kwetsbaars. Theoretisch is het misschien nog wel duidelijk: je wilt God en zijn evangelie niet te kort doen én je wilt je naaste serieus nemen. Maar in de praktijk bestaat zowel het gevaar dat je het evangelie verduistert als dat je reactie niet toegesneden is op de ander. Toch ben ik het met de schrijvers van 'Over de brug komen' eens, dat het je taak is enerzijds ja God trouw te zijn en anderzijds je te verstaan met je naaste. Een open en eerlijk gesprek van hart tot hart vraagt om dubbel luisteren.

Uitdagend

Juist omdat het om dubbel luisteren gaat, heeft het gesprek naast iets riskants naar mijn mening ook iets uitdagends: verbonden aan je God en gebonden aan zijn evangelie mag je naast de ander gaan staan en zoeken naar een brug tussen zijn leren en het evangelie wat daar op inspreekt. Een open en eerlijk gesprek van hart tot hart heeft naast

iets **riskants** en kwetsbaars ook iets uitdagends.

Barrières

Er zijn heel wat drempels die een open en eerlijk gesprek van hart tot hart in de weg staan. Tot nu toe heb ik alleen aandacht gevraagd voor obstakels die wij als gelovigen zelf kunnen opwerpen. Maar zowel voor als tijdens het gesprek kun je ook bij je naaste blokkades aantreffen.³ In allerlei soorten en maten. De auteurs noemen er drie: a) 'Waar doe ik het allemaal voor?' b) 'Het gaat in alle godsdiensten toch om hetzelfde?' en c) 'Waarom laat God het toe?'. De trits zou makkelijk uit te breiden zijn. Het is belangrijk de obstakels steeds goed in beeld te krijgen. Probeer ook de achtergrond te peilen. Het maakt nogal verschil of je op onbekendheid, onverschilligheid of op vooroordelen stuit. Een open en eerlijk gesprek van hart tot hart vraagt om het scherp stellen van de barrière(s) bij de ander.

'Kluisvraag'

Benno van den Toren, één van de auteurs, benadrukt in dat verband er oog voor te hebben, dat sommige barrières wel opgeworpen worden, maar niet de eigenlijke hinderenis vormen. Met name de vraag naar het lijden en de verschillende godsdiensten kan prima gebruikt worden als een zogenaamde 'kluisvraag': als het gesprek voor het gevoel van je naaste een onbehagelijke wending neemt, kan hij je een vette vraag voorhouden en wanneer je in de kluis hapt ben je gemakkelijk van onderwerp veranderd. Zo kan in een gesprek over de dood (voor veel niet-christenen een ongemakkelijk onderwerp) opeens geopperd worden: 'dat zeg je nu wel, maar wat ik nog steeds niet begrijp is hoe je nu kunt geloven, dat ai die andere godsdiensten niet waar zijn'. Je zou dan kunnen zeggen: 'dat is inderdaad niet zo'n makkelijke vraag. Daar moeten we zeker eens over doorpraten. Maar voor mijn gevoel zijn we nog niet

uitgepraat over het vorige'. Het kan goed zijn een stuk onbehagen ook bespreekbaar te maken: 'ik heb de indruk, dat je het niet zo makkelijk vindt om over de dood te praten'. Een open en eerlijk gesprek van hart tot hart vraagt om de fijngevoeligheidsafleidingsmanoeuvres te onderkennen en de kunst de echte obstakels boven tafel te krijgen.

De zinvraag

Volgende week ligt ik er D.V. één barrière uit: de overtuiging dat geloven geen 'zin' heeft. Ik hoop dan ook te laten zien hoe je een brug zou kunnen bouwen tussen het leven van je naaste die denkt dat geloven 'zinloos' is en het evangelie wat daar op inspeelt. Tenslotte dan nog aandacht voor de reactie van je naaste daarop.

M.J.C. Blok is in juni jl. afgestudeerd. Hij schreef op het terrein van de evangelistiek een scriptie onder de titel: *Apologetiek als een weg naar het hart. Pleidooi voor een op bekeerling gericht apologetisch gesprek.*

Mee naar aanleiding van: T.C. Verhoef (red.), *Over de brug komen. Handreiking voor het getuigend gesprek*, Zoetermeer 1996, 144 p., ISBN 90 239 1660 3, prijs: f 22,50.

¹ Veling, K., *Apologetisch motief* (Kamper bijdragen; 34). Barneveld 1995, 11.

² Veling, I. I.

³ De vraag of God Zelf ook barrières legt is zonder meer legitiem en de moeite van het bestuderen waard. Ik laat die vraag in dit artikel echter buiten beschouwing.

G.J. van Middelkoop

M meegelezen

Typisch gereformeerd

In het Centraal Weekblad van 18 oktober jl. schreef prof. dr. K. Runia over de vraag wat het eigene is van gereformeerd geloven:

Wat is gereformeerd eigenlijk? Het woord 'gereformeerd' bedoel ik hier in de brede zin: staande in de traditie van Calvijn en van de gereformeerde belijdenisgeschriften. Mijn studenten vonden deze vraag niet altijd van groot belang. Zij vonden dat het in deze tijd, waarin we proberen op 'oecumenische' wijze theologie te bedrijven, niet nodig was de nadruk te leggen op de 'specialité de la maison', het eigene van het gereformeerde winkeltje. Maar ik geloof dat we alleen dan een echte bijdrage in het oecumenische gesprek hebben als we het aandurven te komen met onze gereformeerde eigen-aardigheden. Maar wat is dan het eigene van het gereformeerde verstaan van de Schrift, bijvoorbeeld in vergelijking met het lutheraanse verstaan? In het verleden is het eigene van – en dus het verschil tussen – Luther en Calvijn vaak uitgedrukt in twee korte zinnestelsels. Bij Luther ging het allemaal om de vraag: hoe krijg ik een genadig God? Bij Calvijn was de hoofdvraag: hoe komt God tot zijn eer? (...)

Calvijn

Calvijn, die jonger was dan Luther, stond op diens schouders. Door het lezen van Luthers geschriften kwam Calvijn ook tot de ontdekking dat we alleen rechtvaardig zijn als we door het geloof al ons vertrouwen stellen op wat Christus voor ons gedaan heeft. Ook voor

Calvijn was de leer der rechtvaardiging het geloofsartikel waarmee de kerk staat of valt. Maar hij had niet meer de behoefte krampachtig te doen over de goede werken. Voor hem was het zonder meer duidelijk dat wie zo in Christus gelooft, ook gaat leven in overeenstemming met de goddelijke wet. Anders gezegd: rechtvaardiging en heiliging horen onlosmakelijk bij elkaar. Op alle terreinen van het leven moeten we de Here God dienen: in de kerk, maar ook in de wereld, in ons gezin, maar ook in ons werk en in onze vrije tijd. Ik denk dat dit tweede element een van de typische trekken van een gereformeerde theologie is.

(...)

Organisaties

Het gaat God niet alleen maar om onze ziel, maar om ons hele bestaan. Hij heeft deze werkelijkheid geschapen opdat ze helemaal in zijn dienst zal staan. Heel mijn bestaan moet dan ook dienst aan Hem zijn. Als het mij er alleen maar om gaat dat mijn ziel gered wordt, dan is mijn geloof weinig anders dan 'heilsegoïsme' (Barth).

De gedachte dat het in het geloof om ons hele bestaan gaat, vinden we duidelijk terug bij Calvijn. Kuyper volgde hem daarin na, toen hij zei: 'Er is geen duimbreed gronds, of Christus zegt "mijn".' En om dat duidelijk te maken, koos Kuyper vervolgens voor christelijke organisaties op alle terreinen van het leven. Die organisaties hebben in allerlei opzicht voortreffelijk gewerkt, maar ze hebben ook 'isolerend' gewerkt en ons vaak 'oppervlakkig' gemaakt. We dachten veel te gemakkelijk dat we op deze manier ons hele leven in dienst van God hadden gesteld. Maar wie dienden we eigenlijk? De organisaties (dat wil zeggen: onszelf) of God?

Het gaat niet om grote en sterke organisaties, maar om de vraag of ik zelf mijn hele leven bewust in dienst van God stel. En dat doe ik alleen als ik zelf luister naar wat

Hij in zijn Woord van mij vraagt en verwacht. Het is geen wonder dat toen we dit vergaten, de 'gereformeerde zede' haar innerlijke veerkracht verloren daarna helemaal uit het zicht verdween. Toch is en blijft het typisch gereformeerd om scherp te luisteren naar wat God volgens zijn Woord van ons verwacht.

Wonderen

Dr. G. van den Brink schrijft in het hervormde Gereformeerd Weekblad een serie artikelen Over wonderen gesproken. Uit het nummer van 18 oktober jl. knippen we:

In de Middeleeuwen heeft men (...) geen enkel probleem met wonderen. Niet met die van de Schrift, maar ook niet met die die in de eigen tijd verhaald worden rondom heiligen. Wonderen gaan niet terug op een plotseling bovennatuurlijk ingrijpen van God, nee, ze maken veel meer deel uit van de gewone werkelijkheid die om me te zeggen aan alle kanten open ligt naar God toe. De Middeleeuwer leeft in die zin theocratisch: God kan hem op elk moment en op elke plaats wonderlijk tegenkomen. Hij breekt niet in in Zijn schepping, maar is daarin eenvoudig aanwezig.

Nieuwe tijd

Dit nu verandert in de 'nieuwe tijd', vanaf ca. 1400. Daarin wordt de natuur ten gevolge van de wetenschappelijke ontdekkingen heel anders beleefd, nl. steeds meer als een in zichzelf besloten, eigenwetelijk geheel. Hierin ligt de diepste oorzaak van de grote veranderingen in het denken over wonderen. Het wetenschappelijke denken is de grote factor waardoor velen er moeite mee hebben om in wonderen te geloven.

(...)

Bultmann

De climax van deze ontwikkeling vinden we in onze eeuw in het werk van de Duitse lutherse theo-

loog Rudoif Bultmann. We gaan hier even afzonderlijk op in, omdat Bultmanns denken tot voor kort zeer invloedrijk is geweest. Zeer radicaal trok Bultmann de conclusie dat eigenlijk alle wonderverhalen in het NT gezien moeten worden als mythen! Ze hangen volgens hem onverbrekkelijk samen met het achterhaalde oud-oosters wereldbeeld dat uit drie verdiepingen bestond (bovenwereld-aarde-benedenwereld). In het verlengde hiervan houdt Bultmann in feite de heilsgeschiedenis voor onmogelijk de neerdaling van Christus op aarde. Zijn doorgang naar de benedenwereld ('ter helle'), Zijn opstanding, hemelvaart en zitten aan de rechterhand Gods. Dat hangt, volgens Bultmann, samen met dit verouderde wereldbeeld en zou dan ook niet waar gebeurd zijn! Laten we maar niet proberen, zegt Bultmann, om nog zoveel ervan te 'redden', want dat heeft geen zin. In een tijd van radio en elektrisch licht kunnen we z.i. niet meer uit de voeten met een goddelijk ingrijpen in de wereld. Daarom moeten we heel deze gedachtenwereld loslaten. Radicaal!

(...)

Na Bultmann

Momenteel wordt er in de theologie gelukkig vrij breed afstand genomen van Bultmanns radicalisme. Zijn uitleg van de wonderen blijkt noch in overeenstemming met het N.T., noch met de werkelijkstand van zaken in de wetenschap. Bultmann gaat nog helemaal uit van het gesloten wereldbeeld dat bij het Verlichtingsdenken hoort. Door allerlei nieuwe ontwikkelingen in de wetenschap (o.a. onder invloed van Einstein) is dat wereldbeeld inmiddels weer achterhaald. Er is veel meer aandacht gekomen voor het spontane en onverwachte in de natuur, het onverklaarbare ook. De wetten van de natuur zijn geen wetten van Meden en Perzen. Het zijn slechts beschrijvingen van wat we zien gebeuren. Wij hebben ze bedacht, en ze zijn daarom altijd voorlopig. Vandaar dat in onze tijd,

zo'n 30 jaar ná Bultmann, ook weer veel positiever over wonderen gesproken wordt dan voorheen. Wonderen mógen weer. Zelfs natuurkundigen wals A. v.d. Beukel, kunnen zonder enig gezichtsverlies in wetenschappelijke kring de bijbelse wonderen verdedigen.

UIT DE KERKEN

Beroepbaar¹

Kandidaten:

M.J.C. Blok, Wortmanstraat 170, 8265 AH Kampen, ☎ (038) 332 82 02.

J.J.A. Colijn, Wortmanstraat 282, 8265 AL Kampen, ☎ (038) 332 59 64.

C. van Dijk, Hanzelaan 189, 8262 VC Kampen, ☎ (038) 333 08 47.

J.J.T. Doedens, Keulsestraat 46, 8262 TW Kampen, ☎ (038) 331 60 77.

C. van Dusseldorp, Postgrevestraat 12, 8271 VC IJsselmuiden, ☎ (038) 332 84 24.

G. Meijer, Schoolstraat 11, 8261 KA Kampen, ☎ (038) 331 29 58.

R.R. Roth, Keulsestraat 83, 8262 TV Kampen, ☎ (038) 332 58 83.

Predikanten:

Ds. J. de Wolf, Populierenhof 15, 8091 DR Wezep, ☎ (038) 376 39 48.

Studenten met spreekconsent

R.J. Meijer, tot 8 februari 1997; ☎ (033) 475 52 62.

J.P. Kruiger, tot 14 maart 1997; ☎ (0341) 55 16 73.

P.H. Vos, tot 28 mei 1997; ☎ (038) 332 41 34.

¹ Nieuwe opgaven en wijzigingen: W L. de Graaff, ☎ (038) 333 12 01.

Beroepen te Assen-Noord, Enschede-Zuid en Rijnsburg: P. Niemeijer te Dordrecht; te Buitenpost: L.E. Leeftink te Zaamslag; te Hoogezand-Sappemeer (wijk Noord): R. de Graaf te Rouveen; te Mussel: C. van Dusseldorp, kandidaat te IJsselmuiden; te Spakmburg-Zuid (miss. dienst Zaire): M.J.C. Blok, kandidaat te Kampen.

Jubileum

Biervliet – Op maandag 28 oktober jl. was het vijfenveertig jaar geleden, dat prof. dr. K. Deddens, emeritus-hoogleraar te Biervliet, in de gemeente van Hoek in het ambt werd bevestigd.

Karel Deddens werd op 20 augustus 1924 in Rijswijk (Z.H.) geboren. Hij bezocht het Willem Lodewijk Gymnasium in Groningen en studeerde aan de Theologische Universiteit te Kampen.

Op 28 oktober 1951 deed prof. Deddens intrede in de gemeente te Hoek. In 1956 vertrok hij naar de gemeente van Leerdam en in 1% 1 verbond hij zich aan die van Amersfoort-Centrum

In 1965 werd prof. Deddens predikant te Rijnsburg voor de missionaire dienst op Curaçao. In 1970 keerde hij terug naar Rijnsburg om daar 'gewoon' predikant te worden. Prof. Deddens verbond zich in 1974 aan de gemeente van Groningen-Zuid. In 1984 vertrok hij naar Canada, waar hij hoogleraar aan de Theologische Hogeschool van de Canadian Reformed Churches te Hamilton werd. Aan deze Hogeschool doceerde hij, tot aan zijn emeritaat op 1 juli 1990, ambtelijke vakken, kerkgeschiedenis, kerkrecht en missiologie.

Prof. Deddens was, o.m., assessor van de Generale Synode van Groningen-Zuid (1978), preses van de Generale Synode van Arnhem (1981), hij was lid van verschillende deputaatschappen, wals de voor de Psalmberijming (1964-1984), het deputaatschap voor de herziening van het kerkboek (orden

voor de eredienst) (1972-1975) en het deputaatschap voor de correspondentië met buitenlandse kerken. In Amersfoort was prof. Deddens ook leraar aan de kweekschool en voorzitter van het Lyceum. Verder heeft hij eraan meegewerkt dat de Martuskerk in Amersfoort werd gerealiseerd (1964).

Prof. Deddens schreef een proefschrift getiteld *Annus Liturgicus?*, waarop hij in 1975 aan de Theologische Universiteit te Kampen promoveerde,

Verder verschenen van zijn hand de boeken: *Hoofdsom der belijdenis* (1956), *Het begon in Jeruzalem* (1976), *Antwoord op je doop* (1979), *Dit is Uw leven* (1982) en *Een voortreffelijketaak* (1989).

Kerkdiensten

Extra nummers van De Reformatie...

...kunt u bestellen door overmaking van de kosten op postrekening 40 60 40 t.n.v. De Reformatie-Goes, onder vermelding van jaargang en nummer.

Dit zijn de kosten (incl. porto):

- 1 ex.: f 3,35
- 2 ex.: f 6,00
- 3 ex.: f 8,65
- 4 ex.: f 10,60
- 5 ex.: j 12,55

Na ontvangst van het bedrag wordt uw bestelling per omgaande uitgevoerd.

Bergen (Dld.) – Op zondag 10 november a.s. zal, D.V., een kerkdienst worden georganiseerd te Bergen (Duitsland), waarin onder meer ds. M.A. de Niet zal voorgaan. Deze samenkomsten gaan uit van de protestantse geestelijke vernieuwing in de krijgsmacht en vinden plaats in het kader van een schietserie. Ze worden gehouden in de locaties waar de eenheden zijn gelegerd, anderzamen te Oerlke. De juiste plaats van samenkomst wordt bij de eenheden bekendgemaakt via de publicatieborden.

Adreswijzigingen e.d.

Lelystad * Scriba: D. Velvis, Getijdenlaan 90, 8226 DG, ☎ (0320) 252434. Diaconie: P.A. Kremer, ☎ (0320) 248721. Penningm.: J. Wubs, Griend 12-26, 8225 VJ, ☎ (0320) 255716. Evang.com.: M.vr. P. Lieffijn-Joosse, Kamp 12-09, 8225 DC, ☎ (0320) 228220 (pag. 96).

Persbericht

Op woensdag 13 november a.s. zal in het kader van het Project Gereformeerde emigratiegeschiedenis van het Archief- en Documentatiecentrum van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Kampen, prof. dr. Elton J. Bruins spreken over:

'VAN RAALTE'S MINISTRY IN AMERICA'

Prof. Elton Bruins is emeritus-hoogleraar kerkgeschiedenis op de Evert J. en Hattie E. Blekkink leerstoel van Hope College, Holland, Michigan, USA en directeur van

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst er te zijn wanneer Donatus het meeste nodig is! Bij calamiteiten van welke omvang en aard dan ook. Op basis van op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus kiezen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premierestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premierestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de kracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgedachte die inmiddels toe heeft geleid, dat ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk gesprek met één van onze adviseurs. Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's-Hertogenbosch, tel. 073-612 21 66

het A.C. Van Raalte Institute of Historical Studies van Hope College. Hij is een kenner van het Van Raalte-archief dat op Hope College berust en heeft diverse malen over Van Raalte gepubliceerd.

De bijeenkomst begint om 14.30 uur in het Archief- en Documenta-

tiecentrum aan de Broederweg 16 in Kampen. Na afloop is er gelegenheid om, onder het genot van een drankje, na te pralen.

Iedereen is van harte welkom.

Datum	R/TV	Tijd	Kerk	Plaats	Predikant
08-12-96	Radio	17.00 uur	Geref. Kerk Vrijg.	Leek	ds. J.P. v.d. Wal
22-12-96	Radio	17.00 uur	Geref. Kerk Vrijg.	Mijdrecht	ds. A.H. v.d. Velden
12-01-97	Radio	17.00 uur	Geref. Kerk Vrijg.	Driebergen-R.	ds. Ph.

